

VAKBLAD VOOR DE BIBLIOTHEEKSECTOR

Bibliotheekblad

Sociale werkgelegenheid
in de bibliotheek

De 'wegvoorbereiding' voor het
Collectief Landelijk Bibliotheekstelsysteem

Community librarians over
hun 'nieuwe' vak

Bibliotheken Noord Fryslân
openen ING-servicepunten

nummer 1 | Jaargang 25 | 2021

Patty Hardeman,
financieel beheerder bij
de Bibliotheek Barneveld

Bibliotheekonline

Veel bibliotheken in Nederland maken al gebruik van het speciaal door Graficom ontwikkelde cloud platform voor bibliotheken:
"Bibliotheekonline"

Wilt u ook **geen omkijken meer** hebben naar uw IT-omgeving voor wat betreft kantoor en publiek? Wilt u zeker weten dat uw **security** op orde is?

Wilt u dat al uw medewerkers inclusief vrijwilligers op alle openingstijden van uw bibliotheek kunnen **bellen naar de servicedesk**?

Wilt u ook ervaren wat de voordelen en mogelijke **kostenbesparingen** voor uw organisatie zijn?

Neem dan contact met ons op voor een **vrijblijvende kennismaking** om te kijken wat we voor u kunnen betekenen via het telefoonnummer:
088 472 34 26 of per e-mail via **info@graficom.com**

Graficom Group

Graficom Solutions BV

info@graficom.com

www.graficom.com

Impact door games

- Hoe help je de taalmaatjes van het Taalhuis?
- Hoe maak je senioren digitaal wegwijs?
- Hoe help je jongeren mediawijs te worden?

Door gebruik te maken van games kun je op een interactieve manier onderwerpen aanbieden rondom thema's als mediawijsheid, digitale geletterdheid, leesbevordering, inburgeren en cultureel erfgoed.

Bovendien maken games het leren ook een stuk leuker en effectiever!

Kijk nu op [Bibendo.nl](https://bibendo.nl) voor de mogelijkheden om zelf games en apps te maken en te laten spelen binnen de bibliotheek.

Of neem contact op met Sia van Keijsteren, telefoon 06 23522101

E bibendo@nbdbiblion.nl

bibendo

brengt het dichtbij

Bibendo is een dienstverlening van Stichting NBD Biblion

Bibliotheekblad is hét vakblad voor de bibliotheeksector en verschijnt tien keer per jaar, waaronder een dubbelnummer. Kijk ook op onze website: www.bibliotheekblad.nl en op onze sociale media-accounts op Twitter, Facebook en LinkedIn.

Uitgeverij

Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 12
2272 TR Voorburg

Redactie

Menno Goosen (hoofdredacteur)
menno.goosen@bibliotheekblad.nl
+31 (0)6 2222 90 67
Bart Janssen (webredacteur)
bart.janssen@bibliotheekblad.nl
Martin de Jong (redacteur)
martin.dejong@bibliotheekblad.nl

E-mailadres redactie

redactie@bibliotheekblad.nl

Eind- en beeldredactie

Menno Goosen

Tekstcorrectie

Martin de Jong en Marijn Mostart

Medewerkers

Rob Bruijnzeels, Annemiek van de Burgt, Maarten Dessing, Elslien Dijkstra, Dionne Dinkhuijsen, Anne van den Dool, Marianne Hermans, Wendy de Graaff, Roxanne Heemskerck, Wim Keizer, Imke de Korte, Ingrid Lutke Schipholt, Marjolein Oomes, Linda van Pelt, Gerrit Serné, Joyce Sternheim, Eimer Wioldraaijer, Ivonne Zijp.

Adviseur

Eimer Wioldraaijer (voormalig hoofdredacteur)

Ontwerp basisvormgeving

SNEP grafische dienstverlening

Lay-out

Thomson Digital

Opmaakbegeleiding

Hans Jansens (Impaginator.nl)

Druk

Damen Drukkers

Redactieadviesraad

Erik Boekesteijn, Jan Gommer, Wendy de Graaff, Wim Keizer, Gerard Meijer, Wanda Moelands

Abonnementen Nederland

Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest. Tel. +31(0)251-25 79 24. Site: www.bladenbox.nl voor abonneren of www.aboland.nl voor adreswijzigingen en opzeggingen. Abonnementenland is ook bereikbaar via Twitter: @Aboland_klanten. Beëindigen abonnement: Opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementen België

Abonnementenland, Ambachtenlaan 21 Unit 2A, 3001 Heverlee. Tel. +32 (0)28 08 55 23. Site: www.bladenbox.be voor abonneren of www.aboland.be voor adreswijzigingen en opzeggingen. Beëindigen abonnement: Opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementprijs

Per 1 januari 2021 kost een abonnement in Nederland € 209,95, elk vervolgabonnement op hetzelfde adres € 199,95, los nummer € 20. Abonnementprijs België: € 228,95. Overige landen € 262,95. Alle bedragen inclusief BTW en verzendkosten.

Thuisabonnement met korting

In verband met de coronacrisis is het vanaf 2021 is mogelijk om voor medewerkers van bibliotheken in Nederland een kortingsabonnement op hun huisadres te ontvangen voor € 104,95. Aan deze abonnementsvorm zijn voorwaarden verbonden. Deze vindt u op onze website onder de knop 'Abonneren.'

Adverteren

Op www.bibliotheekblad.nl vindt u onze tariefkaart. Meer informatie kan gegeven worden door accountmanager Rajin Roopram, telefoon: +31 (0)6-1520 17 24, e-mail: rajin.roopram@kbenp.nl.

Overname van tekst

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij IP gebruikt of veelevoudigd worden. Voor kopiëren is reporecht verschuldigd aan de uitgever.

ISSN

1573-9597

6

Collega

Patty Hardeman is financieel beheerder bij de Bibliotheek Barneveld. 'Het is fantastisch om ervoor te zorgen dat alles klopt.'

8

Sociale werkgelegenheid in de bibliotheek

Bibliotheken kunnen een werkomgeving bieden aan mensen met afstand tot de arbeidsmarkt, maar zij kunnen ook profiteren van deze mensen: 'Ze zijn heel erg gemotiveerd!'

14

Leerlingen inspireren om een boek te pakken

Matijs Lips, docent Nederlands aan het Dr. Nassau College in Beilen en de beste docent Nederlands van 2018, zorgt er met zijn unieke lessen voor dat leerlingen enthousiast worden om te lezen.

16

Resultaten uit de Impactmonitor

Om bibliotheken te ondersteunen bij het evalueren van hun activiteiten, ontwikkelde de KB in 2019 de Impactmonitor: een verzameling onderzoeksinstrumenten waarmee bibliotheken de effecten van cursussen in hun vestigingen kunnen meten.

20

De 'wegvoorbereiding' voor het CLB

Afgelopen juli ging Chris Wiersma aan de slag als 'wegvoorbereider' voor het Collectief Landelijk Bibliotheekstelsysteem. In oktober voltooidde hij zijn conceptrapport. 'Het is nu of niet', concludeert hij.

24

Biebactiviteit

Leren programmeren, letters stansen uit plexiglas, veganistisch koken en samen een podcast maken. Allemaal onderdelen van een nieuw initiatief van de Bibliotheek Venlo: PLEK 3.

26

Community librarians over hun nieuwe vak

Hoe ontwikkelt het vak van community librarian zich? Bibliotheekblad sprak met drie jonge community librarians over de implementatie van hun vak in de praktijk en over hun ervaringen.

30

Antoine Torrens, rebel met respect

Antoine Torrens is als directeur werkzaam voor drie openbare bibliotheken in Frankrijk. Een gesprek over durven uitkomen voor fouten, de wenselijkheid van piercings en liefde op de werkvloer.

34

Topstukken uit de KB

Getijdenboeken met miniaturen zijn blikvangers uit de middeleeuwen. Het zijn met plaatjes versierde boekjes vol gebeden en andere teksten. De KB heeft meer dan tweehonderd exemplaren.

36

Raden van toezicht

Stel, je zit in de raad van toezicht van een bibliotheek. Hoe ga je dan om met de Governance Code Cultuur? Met vergoedingen? Drie leden van een raad van toezicht aan het woord.

42

Een leeuw in de bieb

Eind oktober opende Bibliotheken Noord Fryslân een ING-servicepunt in de bibliotheken van Harlingen en Dokkum. 'Wij helpen hiermee het voorzieningenniveau in stand te houden.'

46

Management

Ton van Vlimmeren is niet altijd een fervent bibliotheekboekenlezer geweest. Toch verbond hij zich uiteindelijk twintig jaar aan de Bibliotheek Utrecht, waar hij eind december afscheid nam.

En verder in dit nummer

4 Redactioneel

4 Colofon

23 Column Imke de Korte

50 Wat leest de bibliotheekbezoeker?

Sociaal samenwerken

In Nederland zijn ongeveer 1,8 miljoen mensen tussen de 15 en 75 jaar die aangaven dat ze door een langdurige ziekte, aandoening of handicap belemmerd werden in het krijgen of uitvoeren van werk (Bron: Statline CBS). Toch is er voor een deel van deze mensen best werk te creëren. Bibliotheken kunnen hierin ook een rol spelen. Afgelopen oktober organiseerde de KB samen met SBCM, het Kenniscentrum en Arbeidsmarkt- & Opleidingsfonds voor de sector sociale werkgelegenheid, een kennismakings- en inspiratiesessie om te kijken wat beide partijen voor elkaar kunnen betekenen op het gebied van het ontwikkelen van basisvaardigheden. Naar aanleiding van deze inspiratiesessie sprak Bibliotheekblad met een aantal bibliotheken die niet in deze sessie genoemd werden, maar wel een arbeidsplaats bieden aan mensen met een beperking. De ervaringen zijn over het algemeen positief. Jeroen Nieuwenhuis, coördinator Planning en Logistiek bij de bibliotheek Deventer: 'Wat je ervoor terugkrijgt is goud. Als je ziet hoe ontzettend dankbaar die mensen zijn, dan pink ik gewoon een traantje weg.'

In dit nummer komt nog een andere bijzondere samenwerking aan bod. In de landelijke gebieden, maar ook in de kleine provinciale steden, verdwijnen steeds meer kantoren omdat de kosten niet meer opwegen tegen de baten. 'Iedereen' bankiert immers tegenwoordig digitaal. Dit tot groot verdriet van ouderen en mensen die niet digitaal zelfredzaam zijn. Reden genoeg voor Bibliotheken Noord Fryslân om een samenwerking aan te gaan met de ING. Eind oktober opende Bibliotheken Noord Fryslân een ING-servicepunt in de bibliotheken van Harlingen en Dokkum. Door deze samenwerking kunnen de voorzieningen voorlopig in stand blijven. Daarnaast kan de bibliotheek inwoners die niet digitaal vaardig zijn ondersteunen en bereikt de bibliotheek een nieuwe doelgroep. Paulien Schreuder, directeur/bestuurder Bibliotheken Noord Fryslân: 'Wij helpen hiermee het voorzieningenniveau op het platteland in stand te houden.'

Ik wens u veel leesplezier.

Menno Goosen
Hoofdredacteur Bibliotheekblad
menno.goosen@bibliotheekblad.nl

Financieel beheerder Patty Hardeman: 'Het is fantastisch om ervoor te zorgen dat alles klopt'

Vóór de schermen van de bibliotheek draait het bijna allemaal om de letters, maar in de kantoren zijn ook de cijfers ontzettend belangrijk. 'Daar is niets mysterieus aan', aldus Patty Hardeman, al twaalf jaar de financiële vrouw achter de schermen van de Bibliotheek Barneveld, met het MBA (Moderne Bedrijfsadministratie)-diploma op zak. 'Alle geldstromen moeten 100 procent transparant verantwoord worden. Het is een fantastische taak om ervoor te zorgen dat alles klopt.'

Hoe beland je in een beroep? Dat is soms letterlijk een kwestie van precies op het juiste moment op de juiste plek zijn. In 2001 stapte Patty Hardeman als klant de bibliotheek van Voorthuizen (onderdeel van de Bibliotheek Barneveld) binnen op zoek naar *Een vuurplaats in steen*, geschreven door Jean M. Auel. Het boek was er wel, maar Patty kon het nog niet meenemen, want het was nog niet 'ingewerkt'. 'Ik bood aan om het zelf te kaften met het transparante plastic dat voor de bescherming van bibliotheekboeken wordt gebruikt.' 'Kun je dat dan?', vroeg een van de medewerkers kritisch. Patty's antwoord: 'Ja hoor, ik ben best handig.' Na de combinatie van woord én daad ging ze met het begeerde boek naar huis. En met méér, namelijk het verzoek om als vrijwilliger mee te werken aan het destijds nieuwe project BoekStart.

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO'S: (INCLUSIEF COVER): IVONNE ZIJP

Raakvlakken

'BoekStart is nog steeds een groot succes. Gebaseerd op het adressenbestand van de gemeente Barneveld krijgen alle gezinnen waarin een baby is geboren een uitnodiging om hun kind gratis lid te maken van de bibliotheek. Bij die inschrijving krijgen ze een koffertje met het eerste leesboekje cadeau. Er wordt enthousiast op gereageerd, met een respons van zo'n 80 procent', vertelt Patty. Zij kent de actuele stand van zaken van binnenuit, want na die kennismakingsperiode als vrijwillige 'kafster' is ze altijd bij de Bibliotheek Barneveld gebleven. Korte tijd later begon ze namelijk als vaste invalkracht in de rol van medewerker Service en Advies op de zaterdagen, in de frontoffice van de vestiging Voorthuizen. 'Het gaf me een andere kijk op de bibliotheek, en vooral op de medewerkers. Zo lang ik me kan herinneren kwam ik al in deze locatie. De in mijn kinderogen nog "streng mevrouwen" achter de balie leerde ik vanuit een nieuw perspectief kennen. Afkomstig uit dezelfde regio, bleken we gemeenschappelijke kennis en andere lokale raakvlakken te hebben. Daardoor voelde ik me er snel thuis.'

Cashless bibliotheek

Het beantwoorden van allerhande klantvragen was nog even wennen voor Patty, maar 'Voorthuizen kende geen streng afgebakende taakgebieden. Eerst zelf proberen, en dan pas hulp vragen aan collega's, was het parool. Ik kon daarmee goed uit de voeten, en met behulp van steekwoorden lukte het vaak prima het door een klant gewenste boek te vinden in onze collectie.' In de frontoffice zag Patty ook scherp de dagelijkse gang van zaken, en wat daarin soms misging. 'Als er een boete voor te laat inleveren betaald moest worden, kon dat contant of via de pinauto-maat. In de drukte van de dag werd dat aan de balie soms per abuis niet in de goede categorie geregistreerd, wat kasverschillen veroorzaakte. Het tijdrovende zoekproces om toch te komen tot een kloppend geheel is voorbij doordat er geen contante geldstromen meer zijn. Betalen kan nu per pin, i-Deal of handmatige overschrijving op factuurbasis. Fouten met teruggave in contant geld zijn nu ook niet meer mogelijk', benoemt ze de voordelen van deze 'efficiëncyslag'.

Motivatie voor sollicitatie

De 'cashless bibliotheek' is een van de veranderingen in de organisatie waaraan Patty actief heeft bijgedragen, in weer een nieuwe functie. 'In de periode dat ik in de frontoffice werkte, volgde ik de opleiding Praktijkdiploma Boekhouden. Cijfermatig analyseren is een van de dingen waarvan ik enorm kan genieten, en die richting wilde ik dan ook graag op.' Toen Patty op een personeelsfeest in gesprek kwam met de toenmalige directeur van de Bibliotheek Barneveld, Erik Worm, vertelde hij over het voorbereidingsproces om de financiële administratie zelfstandig te gaan uitvoeren, en niet langer als onderdeel van de Rijnbrink-groep. De voornaamste drijfveer was het efficiënter maken van de (financiële) informatievoorziening. De opmerking 'als je je diploma tijdig behaalt, kun je solliciteren op de vacature' was voor Patty een extra motivatie om alle modules in één keer te

behalen. 'Het was spannend! Twee weken voor de start van de sollicitatieprocedure had ik mijn diploma, en op 1 november 2008 werd mijn taakveld de financiële administratie van onze bibliotheek met als werkplek Barneveld, onze hoofdlocatie.'

Voordelige boekenkast

Het begon met de klantenadministratie: inkoop- en verkoopfacturen. 'Na verloop van tijd vond ik daarin nog weinig uitdaging. Gelukkig zag de directeur dat ik meer in mijn mars had, en ik kreeg de kans om het diploma Moderne Bedrijfsadministratie te behalen. Toen ik eenmaal *in the flow* zat, heb ik ook nog de opleiding Praktijkdiploma Loonadministratie gedaan. Tegenwoordig doe ik de hele administratie voor de drie locaties van de Bibliotheek Barneveld. In samenwerking met de directeur maak ik onze begroting en de jaarrekening.' Dat daarbij meer komt kijken dan louter cijferwerk, maakt Patty duidelijk aan de hand van een voorbeeld uit de praktijk. 'Onze reguliere subsidie wordt niet geïndexeerd, dus ieder jaar moeten we weer creatief met de middelen omgaan. Dat betekent kostenbesparing door praktische efficiency. Onze bibliotheek werkte met een zogeheten inname-machine. Via een lopende band gaan de ingeleverde boeken terug naar de afdelingen waar ze in de kasten teruggezet moeten worden. Zo'n machine is duur. Denk aan investeringskosten, onderhoudskosten en elektriciteit voor het gebruik. Een voordeliger alternatief zijn uitleen- en innameplaten. Bij het inleveren haalt de klant de boeken over de plaat en daarna kunnen deze in een kast worden gezet. Onze leden hebben vaak interesse in de net ingeleverde (populaire) boeken, dus die worden vaak korte tijd later alweer uitgeleend. Zo blijven de boeken in de roulatie, wat het proces van terugzetten in de kast bespaart.'

Pensioen

Stroomversnelling en vernieuwing zijn steekwoorden voor de moderne bibliotheekwereld, vindt Patty Hardeman. 'Vroeger was de bibliotheek louter voor boeken, tegenwoordig heeft deze een brede maatschappelijke taak. Wij hebben tegenwoordig een heel gemêleerd publiek, onder meer door het overhevelen van een aantal overheidstaken. Dat heeft ook consequenties voor de financiële administratie. Naast de vaste reguliere subsidie hebben we ook tijdelijke projectadministraties. Al die geldstromen, via fondsen of vanuit de provincie, moeten verantwoord worden.' Of ze haar pensioen gaat halen in Barneveld? 'Ik denk het wel. Mijn werk is ontzettend leuk, het financieel beheer omvat hier van alles. Bij een groter bedrijf zou ik moeten focussen op bijvoorbeeld de crediteuren- of debiteurenadministratie, als specialist. Nu ben ik juist generalist. De financiële kant van de organisatie is geen losstaand onderdeel, daarom ben ik ook blij dat ik deel uitmaak van het managementteam en op beleidsmatig niveau meedenk over beslissingen. Mijn praktijkervaring in de frontoffice is daarbij wel eens handig. November tot en met februari zijn piektijden vanwege de jaarrekening. In maart begint het proces weer van voren af aan met het maken van de begroting. Eigenlijk is het nooit rustig, maar dat is juist goed', verhaalt Patty over een grootboek dat nooit uit is.

Een veilige werkomgeving voor mensen met een beperking

‘Werk is een bron van zelfwaardering en van trots’

Bibliotheken kunnen een werkomgeving bieden aan mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Op hun beurt zorgen deze mensen ervoor dat de bibliotheek meer invulling kan geven aan haar maatschappelijke en sociale taak. Afgelopen oktober organiseerde de KB samen met SBCM, het kenniscentrum en arbeidsmarkt & opleidingsfonds voor de sector sociale werkgelegenheid, een kennismakings- en inspiratiesessie om te kijken wat beide partijen voor elkaar kunnen betekenen op het gebied van het ontwikkelen van basisvaardigheden. Naar aanleiding van deze inspiratiesessie sprak Bibliotheekblad met een aantal bibliotheken die niet in deze sessie genoemd werden, maar wel een arbeidsplaats bieden aan mensen met een beperking.

TEKST: MARTIN DE JONG EN MENNO GOOSEN (KADERTEKSTEN)

FOTO'S: ZIE FOTOCREDITS LANGS ZIJKANT FOTO'S

Sinds de invoering van de WSOB in 2015 maken bibliotheken een transitie door naar brede maatschappelijke bibliotheek. Belangrijke pijler in deze ontwikkeling is de zelfredzaamheid van burgers, door het bijbrengen van basisvaardigheden en een plek te zijn voor hulp en informatie, te bevorderen. Het programma Bibliotheek en basisvaardigheden van de KB en SPN helpt bibliotheken met het opzetten van deze dienstverlening voor kwetsbare doelgroepen, vaak in samenwerking met partners. In dit kader kwam ook de samenwerking met SBCM

tot stand. SBCM ondersteunt de circa honderd sociale werkbedrijven in Nederland. Sociale werkbedrijven helpen mensen met afstand tot de arbeidsmarkt aan een passende werkplek, bij voorkeur bij een reguliere werkgever. Het ontwikkelen van basisvaardigheden speelt daarbij een belangrijke rol. De samenwerking tussen bibliotheken en sociale werkbedrijven is daarmee een logische match. Gezamenlijk doel is om kwetsbare mensen te faciliteren om mee te doen in de samenleving. Beide partijen doen dat vanuit hun eigen rol en zij kunnen elkaar daarmee versterken. Enkele bibliotheken werken al samen met sociale werkbedrijven, onder andere de Bibliotheek Hoogeveen en de Bibliotheek Deventer. Voor alle betrokkenen zijn dit succesverhalen.

De Bibliotheek Hoogeveen

Raquel García Hermida-van der Walle is sinds augustus directeur van de Bibliotheek Hoogeveen, die (vrijwilligers) werk aanbiedt aan drie mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Waar komen ze vandaan? 'Een van hen is hier via de Wajong gekomen', zegt Raquel. 'Daarnaast hebben we twee vrijwilligers die respectievelijk via de gemeente en de Noord Nederlandse Coöperatie van Zorgorganisaties kwamen.' Dat zijn geen betaalde functies, maar als je kijkt naar de begeleiding die deze mensen nodig hebben, is het van de kant van de bibliotheek natuurlijk een investering.'

Het zijn mensen met verschillende achtergronden?

'Klopt, van een fysieke handicap tot moeite op sociaal gebied, maar wij hebben gezien hoe zij met de juiste begeleiding en de juiste motivatie heel waardevolle krachten voor ons zijn geworden. De collega die via de Wajong kwam is een echt succesverhaal. Ik heb hem op mijn eerste werkdag in de kantine ontmoet. Toen ik later hoorde over zijn achtergrond, kon ik het niet geloven. Ik heb daar echt niets van gemerkt. Een

Foto: de Bibliotheek Deventer

In de Bibliotheek Deventer werken vijftien à twintig mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in de horecavoorziening Koek en Boek.

jonge kerel, vol humor. De meeste collega's zijn vrouwen van mijn leeftijd en ouder. De afstand op sociaal gebied zou daarvoor gigantisch kunnen zijn, maar zo voelt het niet. De collega die hem begeleidt, heeft gezien hoe hij opgebloeid is, en dat is heel mooi om te zien. Per 1 december heeft hij bij ons een arbeidscontract gekregen.'

Het zijn alle drie succesverhalen?

'Eigenlijk wel, want ze werken al heel lang bij ons. Ze zijn heel erg gemotiveerd, en, dat is ook heel belangrijk, voor deze mensen is het werk in de bibliotheek niet alleen maar een dagbesteding, het is een bron van trots. Van zelfwaardering, het gevoel ergens bij te horen. In deze tijd van corona is het

heel lastig om deze mensen nog wat werk te geven. Vanwege gezondheidsissues, maar ook puur vanuit een functioneel perspectief: als wij moeten sluiten is er weinig voor hen te doen. Dat betekent dat dat gevoel van: ik ga naar de bibliotheek omdat ik daar van meerwaarde, van maatschappelijke waarde ben, een beetje wegvalt. En dat is heel jammer: ze zitten allemaal te springen om weer aan de slag te kunnen.'

Wat voor werk doen ze?

'Dat verschilt. De twee vrijwilligers werken puur op kantoor, ze helpen bij de mediaverwerking. Dat is een heel toepasselijke taak voor mensen die sociaal misschien wat minder kunnen of die het spannend vinden om met mensen in gesprek te zijn.

Foto: Shutterstock

Ook voor mensen met alleen een lichamelijke beperking is in een bibliotheek voldoende passend werk te creëren.

Die via de Wajong loopt de hele dag door de bibliotheek, hij ruimt ook op. Zijn ontwikkeling gaat zo hard, misschien kan hij over een jaar ook meer doen met publiek. Dat gaan we met elkaar ontdekken.'

Een medewerker van de bibliotheek begeleidt hen.

'Ja, twee medewerkers. Die begeleiden hen en helpen hen met allerlei vragen. Juist omdat zij niet erg krachtig zijn op het gebied van procedures, contracten, overeenkomsten en dat soort dingen, moeten wij daarin heel erg *on top* blijven. Ervoor zorgen dat alles goed geregeld blijft, dat alles goed op papier staat. Daar moeten we als bibliotheek echt praktisch in zijn.'

Structuur is belangrijk.

'Ja, het werk bij de bibliotheek geeft structuur aan de dag, wat voor veel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt niet vanzelfsprekend is. Op het moment dat die structuur ontbreekt, zoals in het geval van corona, zie je dat die mensen

wel behoefte aan die dagbesteding hebben, als onderdeel van hun algemeen welzijn.'

Ze komen nu in een groep, terwijl ze anders wellicht op zichzelf zijn aangewezen.

'Klopt. Of met een heel kleine sociale cirkel, misschien een paar gezinsleden of familie. En met hun begeleiders, of met medebewoners, als die er zijn. Dat is iets anders. Het is ook een extra uitdaging, je wordt uitgedaagd, je moet je horizon een beetje verruimen. Het is win-win aan alle kanten, echt een heel mooie constructie.'

Sommige bibliotheken laten ook de horeca verzorgen door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

'Wij hebben alleen een koffiehoek. Het is wel de ambitie om in de toekomst een kleine, bescheiden horecaruimte te hebben. Ik las vorige week het rapport van Probiblio over verschillende horecaopties. Het uitbesteden aan een zorgorganisatie of instelling zou een mogelijkheid zijn. Dat zou ons wat meer mo-

gelijkheden geven, als bron van eigen inkomsten, al dan niet bescheiden, maar het is ook een manier om de brede maatschappelijke functie van de bibliotheek wat uit te breiden.'

Zijn er op dat gebied nog wensen?

'Ik ben nu bezig, heel toevallig, met de werkovereenkomsten voor de verschillende vrijwilligers en de jongen die een contract krijgt een beetje op orde te krijgen, want die waren behoorlijk verouderd. Het is heel lastig om na vijf jaar in een zorginstelling de persoon te vinden die daar verantwoordelijk voor was. Het ontbreekt een beetje aan regie. We hebben iemand van het UWV, daarnaast een overeenkomst met de gemeente, en we hebben nog iemand van een zorgorganisatie: de regiefunctie is heel erg versplinterd. Het zou zo moeten zijn dat als een werkgever een vraag of een sociale werkplek heeft, één iemand of één afdeling, de gemeente of een zorginstelling, een coördinerende functie heeft. Ik denk dat dat een positief verschil zou maken en heel veel bureaucratische drempels weg zou nemen.'

De Bibliotheek Deventer

In de Bibliotheek Deventer werken in Team Logistiek vijftien à twintig mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, in het team van de horecavoorziening Koek en Boek zo'n tien tot vijftien mensen. 'We zijn ooit begonnen met één iemand', zegt Jeroen Nieuwenhuis, sinds 2008 coördinator Planning en Logistiek bij de bibliotheek. 'Toen die wegging werkten we haar opvolger in. Dat bleek niet handig te zijn, want zo was er geen continuïteit. Ik heb gezegd: als ik de volgende aanneem, doe ik dat minimaal voor zes maanden, en na drie maanden zet ik de volgende ernaast. Zo is het balletje gaan rollen. Er waren voor mijn tijd al mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in dienst, een paar van hen zijn gedetacheerd. Dat is de harde kern, noem ik het maar even: mensen die hier al heel lang rondlopen. Een aantal zijn we een vergoeding gaan betalen, een aantal ook niet. We werden op een gegeven moment gevraagd om mensen te beoordelen. De gemeente had een enorme bak bij de sociale werkplaats gedumpt, die mensen moesten heel snel beoordeeld worden. Enkelen waren hier een paar maanden, en dan was het: dit lijkt me geen baan voor je, dat lijkt me wel een baan voor je.'

Oppeppen

'Er zijn mensen voor wie dit geen eindstation is: die zijn hier even omdat ze verkreukeld zijn door het leven. Wij peppen ze weer op of ze peppen zichzelf op, en dan vertrekken ze weer. Er zijn ook mensen voor wie dit het eindstation is, want dit is echt het maximale van wat ze aankunnen, mensen die heel moeilijk plaatsbaar zijn bij andere bedrijven, voor wie het hier meer een beschermde omgeving is dan bij een commercieel bedrijf.

De mensen met afstand tot de arbeidsmarkt die hier werken, weten allemaal dat ze zelf iets hebben, en dat die anderen ook iets hebben. Dat maakt dat ze rekening houden met elkaar. Ik stuur heel erg op onderlinge communicatie: jullie moeten

elkaar praten. Wat helpt is een heel heldere structuur. Er hangt een checklist, waarvan één ding het belangrijkste is. Heb je dat gedaan, dan doe je twee, dan drie, dan vier. De eerste drie dingen, daar werken we iedereen op in, drie puzzelstukjes, en langzaam gaan we dat uitbreiden: naar behoefte en mogelijkheden. Ik vind het superbelangrijk om supereerlijk tegen mensen te zijn en te zeggen: ik denk dat jij dat, om die en die reden, niet kunt: kunnen we niet beter dat of dat proberen? Je merkt dan dat mensen op een gegeven moment zelf komen en zeggen: dat taakje wil ik wel leren, ik wil graag die puzzelstukjes uitbreiden.

Meer praktijkvoorbeelden tijdens inspiratiesessie

Tijdens de online informatiesessie van de KB en SBCM (zie boven) werden meer praktijkvoorbeelden besproken.

Biblioplus

Een jaar geleden is BiblioPlus gestart met een NT1-cursus in de openbare bibliotheek in Cuijk. BiblioPlus en sociaal werkbedrijf IBN werken hierin samen. Enkele medewerkers van IBN gaan naar BiblioPlus om samen met ook niet-SW-medewerkers deze cursus te volgen.

De Bibliotheek Deventer

In het artikel hierboven komt de Bibliotheek Deventer al aan bod, maar ze doen meer: Patricia Poelmann van de Bibliotheek Deventer en Judith Brouwer van sociaal werkbedrijf KonnecteD vertelden tijdens de inspiratiesessie over de pilot die beide organisaties zijn gestart. Zo'n tien medewerkers van KonnecteD krijgen tweemaal per week in werktijd les bij KonnecteD van een docent van TopTaal en doen daarnaast huiswerkopdrachten. Vrijwilligers van de bibliotheek ondersteunen de docent in de klas en de deelnemers bij de huiswerkopdrachten. De deelnemers hebben allen een achterstand in taal- en digitale vaardigheden. Ze vallen binnen de zogenaamde NT1-doelgroep. Voorwaarde voor deelname is dat de cursisten gemotiveerd zijn. De cursisten hebben gezamenlijke en persoonlijke leerdoelen. De samenwerking verloopt goed, de cursisten zijn enthousiast, maken goede vorderingen en zijn trots op wat ze leren.

De Bibliotheek Kennemerwaard

Als laatste voorbeeld vertelden Raymond Westenberg van de Bibliotheek Kennemerwaard en Annabel Grooteman van sociaal werkbedrijf WNK hoe beide organisaties samen een leerplein hebben opgezet. Het Taalhuis van de Bibliotheek Kennemerwaard draagt hieraan bij en verzorgt bij WNK iedere dinsdagmorgen het Leerplein. Het doel is om mensen zelfredzamer te maken en meer zelfvertrouwen te geven door hun meer ontwikkeling te bieden. Onder werktijd kunnen ze een uur werken aan hun basisvaardigheden op het gebied van taal, rekenen en computervaardigheden.

Foto: Shutterstock

Er zijn tegenwoordig zeer veel softwaretoepassingen te verkrijgen waardoor mensen met een visuele beperking inzetbaar zijn op tal van terreinen in de bibliotheek.

Foto: de Bibliotheek Hoogeveen

Raquel García Hermida-van der Walle, directrice van de Bibliotheek Hoogeveen.

Die zien dan dat hun functie daar breder van wordt en rijker. Als je alleen bezig bent, volg je de checklist consciëntieus op je eentje, ben je met meerdere mensen bezig, dan kun je taken verdelen. Dat moeten ze zelf doen, en daar hebben ze af en toe best wel moeite mee. Als je ze gewoon bij elkaar zet, krijg je op een gegeven moment heel rare dingen: het botst en het piept en het kraakt, en dan moet ik erin duiken. Eerst met Jantje praten, dan met Marietje praten, Jantje met Marietje laten praten, met z'n drieën een keer gaan praten.'

Welk werk wordt er gedaan?

'Wat ze hier vooral doen is media verwerken, ingeleverde media en transport dat in en uit gaat scannen, en op grond van wat het bibliotheekprogramma zegt in de reserveringskast plaatsen, opruimen of doorsturen op transport ergens anders heen.'

Mensen met afstand tot de arbeidsmarkt is een verzamelnaam, er zijn verschillende redenen waarom iemand die afstand heeft. Vergt dat een begeleiding per persoon op maat?

'Ja, dat vergt heel erg begeleiding per persoon op maat. Want het gaat van manisch-depressief tot ik heb geen bindweefsel in mijn voet. Van ik heb zeven jaar thuisgezeten tot ik heb angststoornissen, posttraumatische stress etc. Maar soms ook heel simpele fysieke dingen, of een combinatie van verschillende aandoeningen. Het is dus heel erg situationeel met wie je hoe moet omgaan. Dat geldt ook voor de mensen onderling. Tegen sommigen zeg je: dit moet je nu gaan doen, tegen anderen: ik heb een voorkeur dat je dit op die manier aanpakt.'

Er zijn mensen die hebben een eerste, tweede en derde, maar geen vierde versnelling. En er zijn mensen met een eerste en een zesde versnelling, daar zit niks tussenin. Als je die laat samenwerken met anderen, zeggen ze: ze doen niks. Nee, ze doen wel wat, maar in de derde versnelling, hoger komen ze niet. Ze doen het niet in jouw tempo.'

Je collega begeleidt mensen die werken in de horecavoorziening Koek en Boek, die van de hoofdvestiging naar een wijkvestiging verhuisde.

'We noemen dat ondersteunende horeca, je kunt er een kopje koffie en een gebakje halen en dat nuttigen in de bibliotheek. Op de Brink, waar we vandaan komen, was het echt ons horecavoorzieninkje voor de stad. In het nieuwe gebouw zijn we met een commerciële partij in zee gegaan, waarbij we de eis hebben gesteld dat er gewerkt wordt met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, daar hebben we een partij voor gevonden.'

Wat is er voor jou persoonlijk nodig om dit werk te kunnen doen?

'Voornamelijk levenservaring. Ik heb onlangs, gesponsord door de sociale werkplaats, de *Ik ben Harrie*-training gedaan, waarin je wordt opgeleid om met iemand met een arbeidsbeperking te werken. En natuurlijk heb ik daar *iets* opgestoken, maar een hele hoop dingen die ik daar gehoord heb wist ik al. Het vergt een stukje affiniteit maar ook een stukje zakelijkheid: dit is wat ik van je vraag, en als je dat niet wilt leveren ...'

Foto: Martin de Jong

Jeroen Nieuwenhuis, coördinator Planning en Logistiek bij de bibliotheek Deventer.

Mensen moeten ontslaan?

'Ik heb zelden afscheid moeten nemen van iemand, maar het gebeurt wel eens. Het komt voor dat iemand gewoon niet bij de baan past. Er was iemand die er heel nerveus van werd, heel geïrriteerd, als je probeerde het met hem over dingen te hebben. Dat trok hij gewoon niet, hij zei: ik wil gewoon boeken in de kast douwen, verder wil ik niks. Maar zo werkt het hier niet. Toen hebben we gezegd: je hebt wel recht op je beschermde omgeving, maar aan het einde van dit contract gaan we niet met elkaar verder. Als ik een sollicitatiegesprek voer voor een functie, dan zeg ik normaal gesproken: bij twijfel niet inhalen, maar als ik iemand van de sociale werkplaats krijg voor mijn team, dan is het: bij twijfel gewoon aannemen en kijken wat er gebeurt, zeg maar. Alleen als ik denk dat het echt niet kan, dan zal ik direct al zeggen: dit gaan we niet doen.'

In Hoogeveen heeft een succesverhaal ertoe geleid dat iemand een betaalde baan aangeboden krijgt.

'Van de mensen die er al van voor mijn tijd zijn, zijn er twee gewoon bij ons in dienst, eentje zit hier al zo'n dertig jaar gedetacheerd vanuit de sociale werkplaats. Sinds ik hier ben hebben we tegen twee mensen gezegd: we gaan jullie eerst een tijdelijk en dan een vast contract aanbieden, omdat we denken dat jullie in een commercieel bedrijf gewoon niet kunnen functioneren. Dan is de keus óf bij de sociale werkplaats intern óf bij ons werken. Ik heb mensen over de vloer die vinden dat ze bij de sociale werkplaats bezig zijn met bezigheids therapie en niet met werk. Als ze dan hier mogen rondlopen, is dat voor

sommigen een fikse uitdaging, maar dan doen ze werk dat ertoe doet. Iemand zei: daar zit ik krijtjes in doosjes te doen. Niks ten nadele van mijn collega's voor wie dat een goede dagbesteding is, maar ik werd daar helemaal gek. Dan kun je als bibliotheek een plek bieden buiten de sociale werkplaats, een redelijk beschermde omgeving, waar mensen kunnen opbloeien. Wij hebben hier de baan zo ingericht dat mensen een goede bijdrage kunnen leveren ondanks de beperkingen die ze hebben. Wat je daarvoor terugkrijgt is goud. Als je ziet hoe ontzettend dankbaar die mensen zijn, dan pink ik gewoon een traantje weg.'

Naschrift

Wil je ook een samenwerking starten met een sociaal werkbedrijf? Neem contact op met Maaïke Toonen, programma-manager bibliotheek en basisvaardigheden bij de KB: maaike.toonen@kb.nl.

Meer informatie

Op de website inclusiefwerkt.nl van het Kenniscentrum inclusieve en sociale werkgelegenheid, staan gratis tips en tools voor het begeleiden van mensen met een psychische aandoening, zoals begeleidingskaarten en e-learnings. De begeleidingskaarten kunnen gedownload worden via <https://tinyurl.com/y5f948js>. Daarnaast is er ook een praktische gids voor werkgevers die vanuit het Kenniscentrum is ontwikkeld in samenwerking met Instituut GAK en het '100.000 banenproject', (opnaarde100000.nl). Deze gids is te downloaden via <https://tinyurl.com/y63pferu>.

Ook nog een paar boekentips: werken met mensen met een verstandelijke en/of psychische beperking vereist speciale vaardigheden. Arts en neurobioloog Ronald Siecker werkt als adviseur al jarenlang voor de sociale werkvoorziening en schreef twee interessante boeken over werken met arbeidsgehandicapten: *Signalen & Valkuilen: inzicht in psychische handicaps* (ISBN: 9789087170035) en *Ik heb een tijdbom in mijn hoofd: werken met psychisch gehandicapten* (ISBN: 9789087170042). En voor iedereen die (veel) meer wil weten over verstandelijke handicaps is er het standaardwerk *Mensen met een verstandelijke beperking* (ISBN: 9789492333391).

Docent Nederlands Matijs Lips stimuleert zijn leerlingen actief om te lezen

‘Je moet kinderen de schoonheid van taal laten zien’

Jongeren lezen steeds minder boeken en besteden hun tijd liever op een andere manier. Op school worden ze verplicht om literaire kost te lezen, één van de redenen waardoor het leesplezier langzaam verdwijnt. Matijs Lips, docent Nederlands aan het Dr. Nassau College in Beilen en de beste docent Nederlands van 2018, zorgt er met zijn unieke lessen voor dat leerlingen enthousiast worden om te lezen.

TEKST: HILDE SCHIPPER • FOTO'S: REYER BOXEM

Toen Matijs Lips net zo oud was als zijn leerlingen nu, las hij zelf amper een boek, hij stond in zijn vrije tijd liever op het voetbalveld. Zijn liefde voor lezen ontstond pas tijdens zijn studie Nederlands. ‘Ik had een aantal docenten die mij ontvankelijk maakten voor literatuur. Zij leerden mij hoe je een verhaal of een boek ook kunt begrijpen en op welke manieren je een verhaal kunt vertellen. Daarnaast kwam ik in contact met een docent Duits waarmee ik mooie gesprekken had over literatuur. Toen dit “vuurtje” was aangewakkerd, wist ik dat dit iets was wat ik mijn hele leven lang zou blijven doen. En dat “vuurtje” wil ik verspreiden in mijn lessen Nederlands.’

Leesplezier

Toen Lips zelf op de middelbare school zat, zag hij het nut niet in van lezen. Elk jaar moest hij een boekverslag maken of had hij een mondeling. Doordat hij zelf ervaren heeft hoe het is om jaar in jaar uit hetzelfde te moeten doen, wil hij nu op een zo’n uniek mogelijke manier lesgeven. ‘Vaak wordt tijdens de les Nederlands vooral tijd besteed aan woordenschat, spelling, grammatica en schrijven, maar wordt het lezen van boeken vaak vergeten. Door een derde van mijn curriculum te laten draaien om het begrijpen van verhalen en leeservaring op te doen, probeer ik jongeren meer leesplezier bij te brengen. Ik laat jongeren het belang van verhalen en boeken zien, door boeken te bespreken, hen kennis te laten maken met de technieken van het schrijfvak en hen zelf verhalen te laten schrijven. Daarnaast laat ik de leerlingen spelen met hun gedachtes. Zo moeten ze in het tweede jaar een vlog maken over een boek, krijgen ze

in het begin van het derde jaar een grote literatuurtoets en mogen ze in het tweede deel van dat jaar een podcast maken.’

Prikkelen

Lips denkt dat het veranderend leesgedrag ook deels komt door de manier van lesgeven. Hij is ervan overtuigd dat wanneer docenten jongeren aanspreken op hun leesgedrag en je hen weet te prikkelen om te lezen, het ook lukt om een groot deel van de klas aan het lezen te krijgen. Het is wel belangrijk om er niet van uit te gaan dat je iedereen enthousiast kunt maken. ‘Je kunt niet al je leerlingen warm maken voor een goed boek. Er blijven namelijk altijd wel mensen die hun tijd liever ergens anders aan besteden en die het lezen van boeken maar niets vinden. Zodra je deze groep gaat dwingen om lezen leuk te vinden, bouwen zij aversie op tegen boeken.’

Verplichte boekenlijst

De keuzes zijn niet altijd vrijblijvend. Zo maakt ook Lips gebruik van de verplichte boekenlijst. In de derde klas van havo en vwo moeten zijn leerlingen twee boeken kiezen die op de leeslijst staan. ‘Wanneer je alles maar vrijblijvend doet, kan dit ervoor zorgen dat leerlingen juist niet gemotiveerd worden om een boek open te slaan.’ Door ze verplicht boeken te laten lezen, kan Lips beter controleren of zij wel echt het boek hebben gelezen. ‘Dan kunnen leerlingen niet meer aankomen met een excuus als: “Ik vind lezen niet leuk, daarom heb ik niks gelezen.” Je moet jongeren beschermen tegen hun eigen puberbrein. Ze kunnen immers de consequenties van hun gedrag niet altijd goed inschatten.’

Leesmotivatie ontwikkelen

Er zijn altijd wel leerlingen die zeggen dat zij lezen saai vinden en dat ze liever films en series kijken, maar Lips probeert ook deze leerlingen het plezier van lezen bij te brengen. Door de dialoog aan te gaan met de jongeren probeert hij erachter te komen wat een leerling leuk vindt en wat zijn of haar interesses zijn. Door deze informatie kan hij samen met de leerling gericht gaan zoeken naar boeken die passen bij zijn of haar belevingswereld. Lips probeert naast deze gesprekken de jongeren ook te laten zien hoe boeken zijn opgebouwd. ‘Hoe moeten jongeren weten

Docent Nederlands Matijs Lips: 'Laat blijken dat jij als bibliotheekmedewerker gelukkig wordt als een jongere een boek leuk heeft gevonden.'

dat een verhaal uit meerdere perspectieven kan bestaan als dit hun nooit is verteld. De primaire reactie die je dan krijgt is: "Ja sorry meneer. Ik heb wel mijn best gedaan, maar ik snap er helemaal niks van." Door het gebrek aan kennis ervaren jongeren het lezen ook meer als een verplicht nummer en beleven ze er geen plezier aan. Daarnaast is het volgens Lips belangrijk dat een docent ook de leerlingen signaleert die moeite hebben met lezen en schrijven. 'Op dit moment geef ik les aan zo'n leerling. Door samen met hem en een bibliotheekmedewerker op zoek te gaan naar boeken die passend zijn voor hem, probeer ik hem toch te stimuleren om te lezen. Op dit moment is het nog afwachten wat hij van de uitgezochte boeken vindt.' Lips helpt zijn leerlingen ook om hun concentratieboog te vergroten. 'Ik geef les aan een leerling die een concentratieprobleem heeft, maar wel aan het eind van het schooljaar examen moet doen. Ik geef dan de opdracht om eerst tien minuten aan één stuk door te lezen, vervolgens twintig minuten. Steeds een kleine verhoging met als doel om de concentratieboog te vergroten. Door deze oefening doet deze leerling niet alleen leeservaring op, maar leert hij ook hoe hij geconcentreerd te werk kan gaan.'

De beste docent Nederlands

'Sinds ik de beste docent Nederlands werd, is er het een en ander veranderd, maar zijn er ook dingen hetzelfde gebleven. Ik was altijd al iemand die heel kritisch naar zijn didactiek keek en naar zijn jaarprogramma. Dit ben ik blijven doen. Het lesprogramma "fictie" waar ik mee bezig ben, heb ik verder uitgewerkt en ik ben meerdere boeken daarover gaan lezen. Eigenlijk verdiep ik mijzelf nu nog meer in de wereld van boeken en het lesgeven. Maar de persoon die ik in 2018 was is in feite niet veel veranderd. Ik ben iemand die openstaat voor zijn leerlingen en iemand die goed kan *levelen* met zijn doelgroep. De verhalen in de boeken

die ik bespreek probeer ik ook op mijzelf te betrekken en daarvoor verbinding te leggen met de jongeren. Wat niet veranderd is, is mijn passie om creatief les te geven door actuele, creatieve opdrachten te koppelen aan de Nederlandse taal. Ook heb ik meer tijd geïnvesteerd voor het lezen van poëzie en literatuur.'

Bibliotheekmedewerkers

Hoe kunnen bibliotheekmedewerkers volgens Lips jongeren stimuleren om leeskilometers te maken? 'De eerste tip die ik graag wil meegeven is: ga het gesprek aan. Stel enkele vragen over eerder gelezen boeken, interesses en het leesniveau. Denk mee, leg een jongere drie boeken voor en laat hem of haar meer lezen dan alleen de achterflap. Dus: beginpagina's en de hoofdstukindeling. Laat ze ook kijken naar het gebruikte lettertype. Dat moet ook aanspreken. Laat blijken dat jij als bibliotheekmedewerker gelukkig wordt als een jongere een boek leuk heeft gevonden. Voer als het boek ingeleverd wordt weer gesprekje. Vraag of het boek uitgelezen is en wat zijn of haar mening erover is, en vooral waarom. Sta open en geef aan dat je graag meedenkt. Uiteraard is het belangrijk dat bibliotheekmedewerkers goed op de hoogte zijn van de verschillende leesniveaus en van de opbouw en structuur van boeken. Het is mooi meegenomen als zij ook voldoende kennis hebben over de jeugdliteratuur. Een jeugdbibliothecaris heeft dat uiteraard, maar voor andere medewerkers kan dat ook zeer nuttig zijn. Daarom zou ik als belangrijkste tip zeggen: lees zelf minimaal ieder kwartaal een jeugdboek. In het eerste en vierde kwartaal een nieuw jeugdboek. In het tweede kwartaal een klassieker en in het derde kwartaal een boek op aanraden van een jongere. Deel en bespreek dit als bibliotheekteam met elkaar en lees zo gevarieerd mogelijk. Het delen van kennis over boeken is voor jongeren, maar ook voor medewerkers onderling, ontzettend belangrijk.'

De impact van digivaardigheids cursussen in de bibliotheek

Resultaten uit de Impactmonitor

Anno 2021 zijn bibliotheken meer dan een uitleendienst voor boeken: zij hebben een stevige maatschappelijke positie in het hart van de lokale samenleving verworven. Toch staat de brede functie van de bibliotheek vaak nog niet helder op het netvlies van lokale, provinciale en landelijke stakeholders en subsidiënten. Een veelgehoorde roep om daarin verandering te brengen, is die om informatie over de maatschappelijke waarde en effecten van programma's. Die informatie moet bijdragen aan een goede profilering, maar ook aan een beter inzicht in het presteren van de bibliotheek op haar maatschappelijke taak. Vooral op het domein van basisvaardigheden is veel behoefte aan inzicht in impact. Bibliotheken verbreden en professionaliseren daar hun aanbod, maar zoeken ook naar een stevige *evidence base* om hun betekenis op dit domein te onderbouwen en te verantwoorden.

TEKST: MARJOLEIN OOMES, ADVISEUR ONDERZOEK EN KENNISDELING KB • INFOGRAPHICS: CARLIEN KEILHOLTZ

Om bibliotheken te ondersteunen bij het verkrijgen van zo'n *evidence base* ontwikkelde de KB in 2019 de Impactmonitor: een verzameling onderzoeksinstrumenten waarmee bibliotheken de effecten van cursussen in hun vestigingen kunnen meten. Met deze monitor kunnen bibliotheken standaard vragenlijsten – digitaal of in print – voorleggen aan de deelnemers aan bibliotheekcursussen op het gebied van computer, internet en e-overheid. Door dit zowel bij aanvang als na afronding van de cursus te doen, is het mogelijk om inzichtelijk te maken in hoe verre cursisten verbeteringen ervaren in hun vaardigheidsniveau

en positieve verandering in hun dagelijks leven. Door de onderzoeksdata van alle deelnemende basisbibliotheken bij elkaar te nemen voor analyse, kunnen we op stelselniveau inzicht krijgen in de effectiviteit van landelijke basisvaardighedenprogramma's als Klik & Tik en Digisterker.

Deelname

Van alle 142 basisbibliotheken in Nederland voerden er 92 (65%) onderzoek uit onder hun cursisten via de Impactmonitor. Daarvan deden er 75 onderzoek naar Klik & Tik-cursussen en 81 naar Digisterker-cursussen. Slechts 20 bibliotheken voerden het onderzoek uit voor andere dan de landelijk aangeboden cursussen. In de periode mei 2019 tot augustus 2020 werden door de deelnemende bibliotheken in totaal ruim vierduizend cursisten uitgenodigd om de nulmeting in te vullen; ongeveer drieduizend cursisten werden uitgenodigd voor de nameting. De voormeting werd ingevuld door 72% van de uitgenodigde cursisten, de nameting door slechts 59%. In totaal werden bijna vijfduizend vragenlijsten ingevuld. Op basis van deze informatie kunnen we een goed algemeen beeld schetsen van het vaardigheidsniveau van cursisten voor en na het volgen van de cursus, hun motivatie om deel te nemen en hun ervaren opbrengsten. Voor de groep cursisten die zowel voor als nameting invulden (1586), kunnen we ook zien welke ontwikkeling zij hebben doorgemaakt tijdens de duur van de cursus.

Motivatie voor deelname

Deelnemers aan computer- en internetcursussen (overwegend Klik & Tik) en aan een e-overheids cursus (overwegend Digisterker) hebben over het algemeen dezelfde redenen om aan de cursus deel te nemen: men wil vooral zonder hulp kunnen werken met de computer en/of e-overheid (77%), in het bijzonder in de thuissituatie. Een groep van circa 15% geeft aan de cursus zijn te gaan volgen omdat het werd aangeraden. De groep mensen die de cursus nodig heeft voor zijn werk of voor het vinden van werk is nog kleiner.

De belangrijkste bron van informatie over of kennismaking met een specifieke cursus is de bibliotheek, maar ook via vrienden of bekenden, via de krant of via een folder of huis-aan-huisblaadje worden mensen geattendeerd op een cursus in de bibliotheek. Opvallend is dat de groep mensen die binnen de bibliotheek zelf op een specifieke cursus geattendeerd wordt, groter is onder cursisten e-overheid dan bij computer- en internetcursussen (40% versus 30%). Vermoedelijk heeft dat te maken met het feit dat de bibliotheek Digisterker vaak aanbiedt als vervolg op een basiscursus computer & internet. We zien ook dat bijna twee derde van de e-overheids cursisten aangeeft eerder een computercursus te hebben gevolgd.

Instapniveau

Om te onderzoeken welke ontwikkeling cursisten tussen het begin en de afronding van de cursus doormaken, is het natuurlijk belangrijk om te weten met welk niveau zij instappen. Dit is onderzocht door cursisten van beide cursussen te vragen in een lijst van vrij algemene digitale activiteiten aan te geven welke hiervan zij al zelfstandig kunnen doen. De bevindingen laten zien dat deelnemers vooraf vaak al zelfstandig online nieuwsberichten lezen, contact hebben met anderen, bankzaken regelen en foto's of filmpjes kijken (>45%). Veel minder vaak geeft men aan met de computer werk te zoeken, bestanden op te slaan, documenten te downloaden en versturen, producten te kopen en zelf foto's of filmpjes te delen (<17%).

In het niveau van digitale vaardigheden bij aanvang van de cursus zijn wel duidelijke verschillen te zien tussen de cursisten Klik & Tik en de cursisten Digisterker. De tweede groep heeft een bedui-

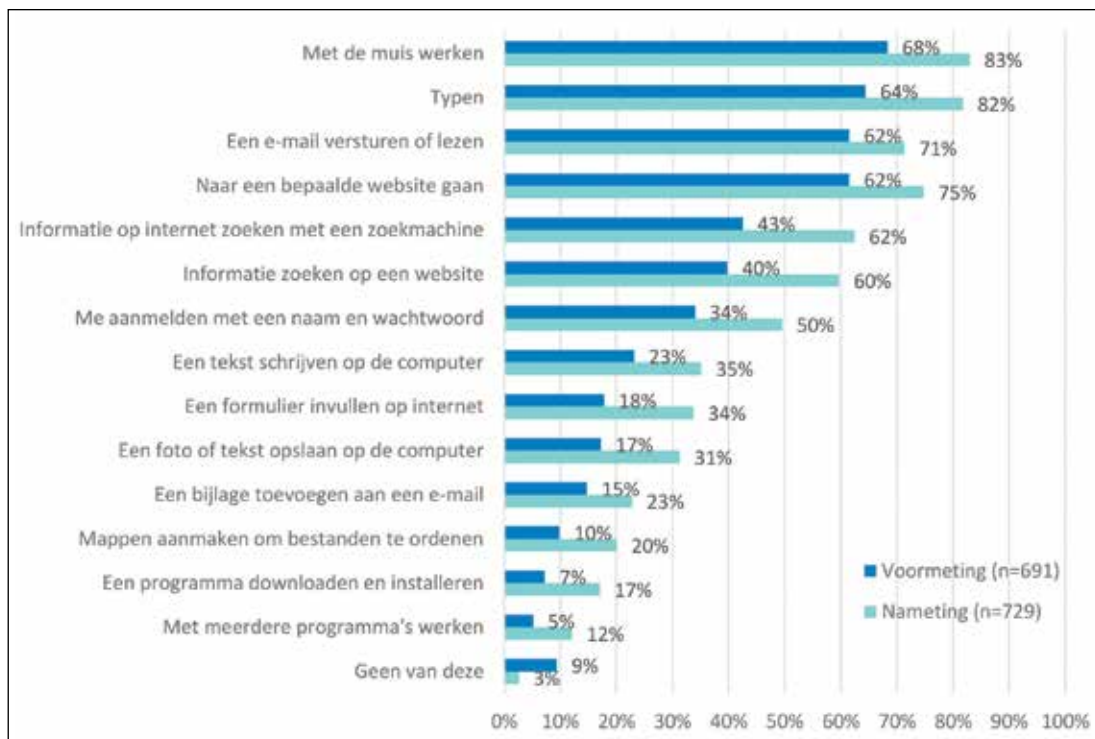
dend hoger instapniveau dan de eerste. Zij gebruiken vaker al verschillende apparaten en weten op de computer en internet al beter hun weg te vinden. Gemiddeld is de groep cursisten die een bepaalde digitale vaardigheid al onder de knie heeft bij Digisterker 41% en 28% bij Klik & Tik.

Ontwikkeling van gedrag en vaardigheden

Om te zien welke ontwikkeling cursisten doormaken gedurende de periode dat zij de cursus hebben gevolgd, vergelijken we het vooraf gerapporteerde instapniveau met wat men na afronding van de cursus zegt te kunnen, weten en doen. We vroegen naar algemene vaardigheden en specifieke vaardigheden die in de betreffende cursus veelal centraalstaan.

De resultaten over Klik & Tik laten zien dat voor bijna alle vaardigheden geldt dat de groep mensen die deze kunnen toepassen na de cursus groter is dan ervoor. Gemiddeld is de toename 8%. De stijging is het sterkst bij teksten typen (15%), het zoeken van informatie over cursussen, opleidingen, hobby of sport (15%), contact hebben met andere mensen (11%), foto's of filmpjes kijken (10%) en berichten lezen van MijnOverheid.nl (10%). De cursus lijkt minder invloed te hebben op het inloggen met DigiD, het spelen van spelletjes, het regelen van bankzaken en het zoeken van werk (<5%). In de cursus specifieke vaardigheden wordt een grotere vooruitgang geboekt: hier neemt de groep mensen die de vaardigheden toepassen gemiddeld toe met ruim 13%. Men maakt vooral stappen op de echte basisvaardigheden, zoals het aanmelden met een naam en wachtwoord, het werken met de muis, typen en het zoeken van informatie op een website (>16%).

Ook bij de cursisten van Digisterker zien we een significante toename in het vaardigheidsniveau tussen start en afronding van de cursus. Ook hier is de stijging met name betekenisvol voor de vaardigheden die te maken hebben met de onderwerpen die tijdens de cursus aan bod komen. Gemiddeld neemt het aantal mensen dat cursus specifieke vaardigheden kan toepassen toe met 18%. De stijging is het grootst bij het zoeken van informatie op een website van de overheid (38%), inloggen met DigiD (34%) en informatie zoeken op de websites van uitvoeringsinstanties (22%). Bij de andere, meer algemene digitale vaardigheden is de toename van het aantal mensen dat deze toepast veel kleiner.

Figuur 1: Percentage cursisten dat aangeeft een bepaalde digitale vaardigheid te kunnen toepassen voor en na de cursus

Op basis van de vergelijking van vaardighedeniveaus voor en na afronding van de cursus kunnen we voorzichtig concluderen dat deelnemers van beide cursussen worden gestimuleerd en ondersteund om de computer en internet meer in te zetten voor het regelen van zaken in het dagelijks leven. Na afloop van de cursus kunnen zij meer (zelfstandig) op de computer en internet dan voor de start.

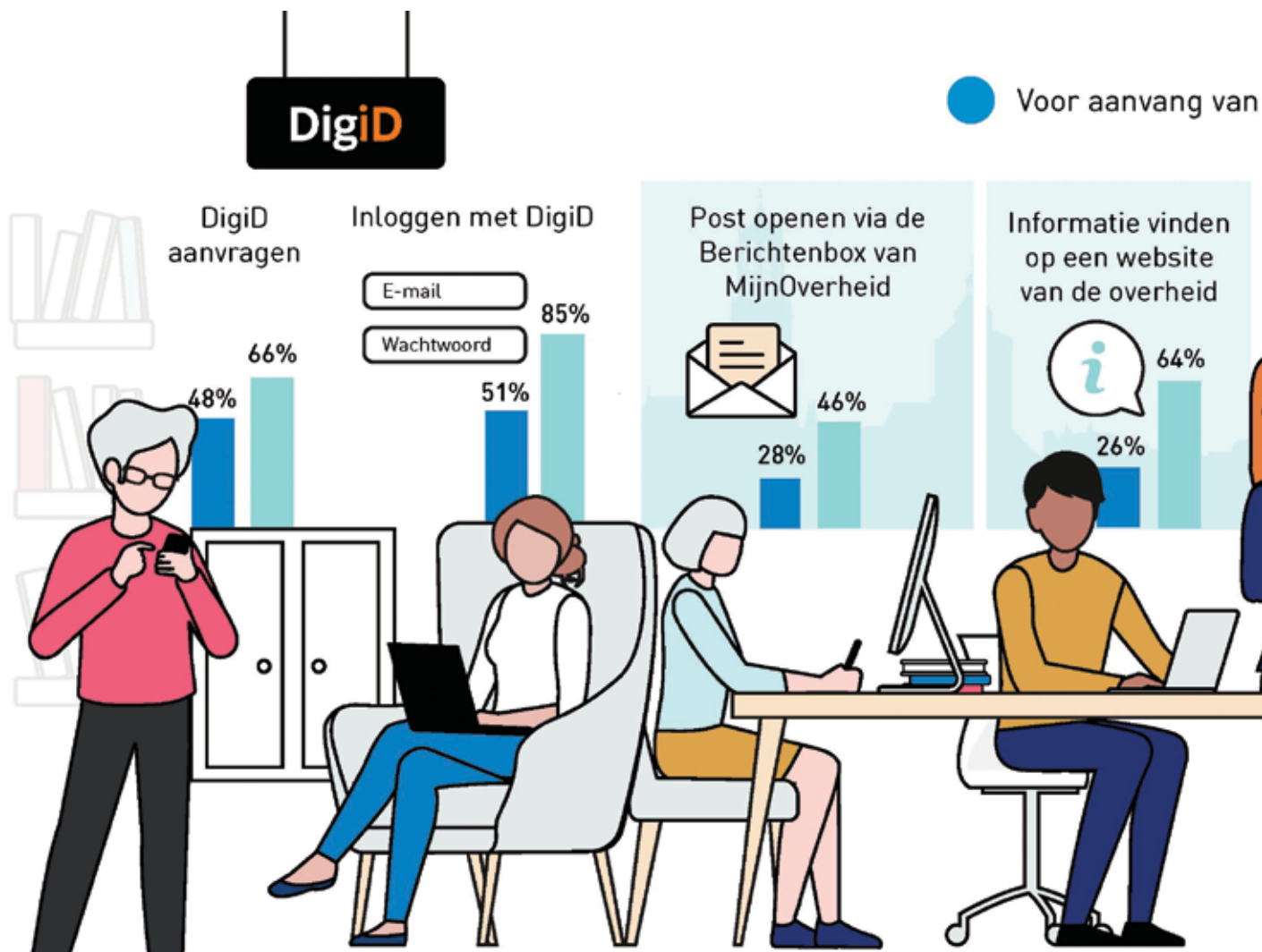
Meer zelfvertrouwen

Hoe ervaren cursisten zelf de stappen die zij tijdens de cursus maken? Wat voor gevoel levert dit hun op? Om daarachter te komen, is niet alleen gevraagd naar hun vaardigheden, maar ook naar hun attitude jegens de computer, internet en de e-overheid. Ook hierin zien we een overwegend positief beeld. Veel cursisten geven niet alleen aan op de computer beter hun weg te kunnen vinden, maar ervaren hierbij ook meer plezier en zelfvertrouwen. Voor beide typen cursussen geldt dat veel mensen na afloop van de cursus het gebruik van computer, internet en/of e-overheid leuker vinden; zich veiliger voelen bij het gebruik ervan; minder vaak hulp nodig hebben; minder vaak stress ervaren en minder vaak bang zijn om iets verkeerd te doen.

Wordt cursisten na afloop van de cursus gevraagd naar de opbrengsten die zij zelf ervaren als gevolg van de cursus in de bibliotheek, dan lijkt men over het algemeen nog positiever dan de eerdere bevindingen doen verwachten. Hoewel de stappen die cursisten maken in hun vaardigheden lang niet altijd heel groot zijn, lijken die er wel toe te leiden dat deelnemers zelf vinden dat zij hierdoor beter kunnen meedoen in de samenleving. Cursisten geven aan zich veiliger te voelen op de computer en internet en minder afhankelijk te zijn van hulp van anderen. Bovendien lijkt de cursus aan te zetten tot meer oefenen, doorgaan met leren en vaker gebruik van de bibliotheek.

Kritisch blijven

Hoewel op basis van de bevindingen van dit onderzoek over het algemeen een overwegend positief beeld naar voren komt, blijft het raadzaam om te waken voor overhaaste conclusies en *cherry picking*. De zoektocht naar een positief effect en de bevestiging van vermoedens over de impact van programma's brengt het risico met zich mee dat vooral naar positieve bevindingen wordt gekeken en kritische reflectie uitblijft. De resultaten laten weliswaar

Figuur 2: Percentage cursisten dat aangeeft een bepaalde digitale vaardigheid te kunnen toepassen op het gebied van overheidszaken, voor en na de cursus.

zien dat een betekenisvolle groep cursisten positieve stappen maakt in zelfredzaamheid en zelfvertrouwen, maar wie kritisch kijkt, ziet ook dat op alle dimensies van vaardigheden en attitude sprake is van een eveneens betekenisvolle groep die ook na het volgen van de cursus nog niet lijkt te kunnen meekomen. Wie is die groep mensen en wat maakt dat zij maar weinig stappen kunnen maken op het vlak van digitale vaardigheden? Ligt het aan hun capaciteit of heeft het te maken met de manier waarop de cursus wordt aangeboden? Het antwoord op die vragen moet duidelijker worden als we dieper in de onderzoeksdata duiken.

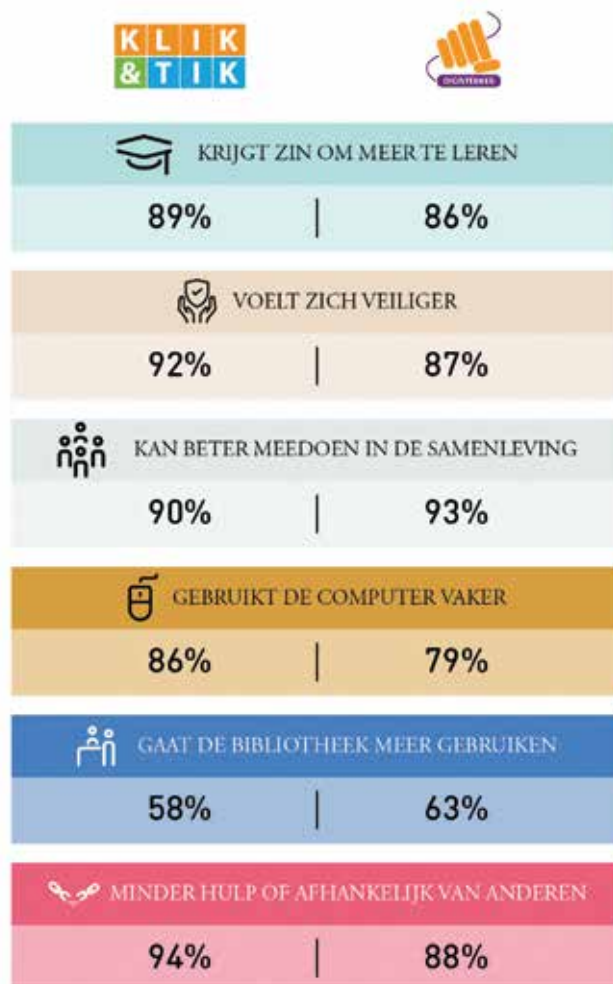
Daarnaast blijft het bij elk onderzoek belangrijk om stil te staan bij de voor- en nadelen van een gekozen onderzoeksmethode. Voor de Impactmonitor wordt gebruikgemaakt van gestandaardiseerde enquêtes die in een voor- en nameting aan de cursist worden voorgelegd. Die methode maakt het mogelijk op systematische wijze informatie te verzamelen onder een grote groep respondenten. De mogelijkheid om de vragenlijst in print voor te leggen, biedt het voordeel dat ook cursisten die nog niet met een computer overweg kunnen, mee kunnen doen aan het onderzoek. Maar er zijn ook nadelen. Zo is het vanwege de gekozen meetmomenten

- voor en direct na afloop van de cursus - niet mogelijk om te kijken of het effect van de cursus na verloop van tijd niet uitdooft. Daarnaast wordt in het onderzoek niet gekeken naar mogelijke andere factoren die van invloed kunnen zijn op de attitude en het vaardigheidenniveau van cursisten. Het gevolg is dat we niet met volledige zekerheid kunnen zeggen dat de gevonden effecten ook daadwerkelijk door de cursus in de bibliotheek tot stand zijn gekomen. Desalniettemin bieden de resultaten uit het grootschalig onderzoek met de Impactmonitor een sterke aanwijzing voor een positieve impact van digivaardigheids cursussen in de bibliotheek.

Impactmonitor in 2021

Het totale onderzoeksrapport over de gegevens uit het eerste jaar van de Impactmonitor zal in februari verschijnen op www.bibliotheeknetwerk.nl/onderzoek. Begin 2021 is het nieuwe monitorjaar van start gegaan. Bibliotheken worden uitgenodigd zich (opnieuw) aan te melden voor deelname. Via de beheerportal kunnen zij hun eigen vragenlijsten uitsturen. Via het rapportage-dashboard kunnen zij de resultaten uit het onderzoek van hun eigen cursussen bekijken.

de cursus ● Na afloop van de cursus

Figuur 3: Percentage cursisten dat met 'ja' of 'een beetje' antwoordt op stellingen over de opbrengst van de cursus.

Afgelopen juli ging Chris Wiersma aan de slag als 'wegvoorbereider' voor het Collectief Landelijk Bibliotheekstelsysteem. In oktober voltooide hij in concept zijn rapport *De laatste kilometers naar het CLB*.

De 'wegvoorbereiding' voor het Collectief Landelijk Bibliotheekstelsysteem

De laatste kilometers: 'Het is nu of niet'

Afgelopen juli ging Chris Wiersma, oud-directeur van De Nieuwe Bibliotheek in Almere, aan de slag als 'wegvoorbereider' voor het Collectief Landelijk Bibliotheekstelsysteem. In oktober voltooide hij in concept zijn rapport *De laatste kilometers naar het CLB*. 'Het is nu of niet', concludeert hij.

TEKST: MARTIN DE JONG • FOTO'S: ZIE FOTOCREDITS LANGS ZIJKANT FOTO

Het komen tot een Collectief Landelijk Bibliotheekstelsysteem (CLB) is een project van jaren gebleken, en de realisatie ervan duurt ook nog wel een paar jaar. Na een haalbaarheidsonderzoek begin 2017 door M&I/Partners, een draagvlakpeiling onder bibliotheken in datzelfde jaar en een marktconsultatie in 2018/2019, werd eind 2019 Bureau Berenschot gevraagd een zogenoemde 'keten-businesscase' uit te werken (Chris Wiersma vindt de term netwerk-businesscase een betere benaming, want de bibliotheken vormen geen keten, maar een netwerk.) Dit resulteerde in een drietal scenario's. Het 'voorkeursscenario' B houdt in dat het landelijk bibliotheekstelsysteem zich beperkt tot de traditionele basisfuncties, en dat het is gekoppeld aan de landelijke digitale infrastructuur (LDI) van de KB en modules van derde partijen; aanvullende functionaliteiten kunnen door andere leveranciers en vanuit de LDI worden ingevuld.

Chris Wiersma werd door de KB, de VOB en SPN aangezocht om dit scenario B uit te werken in een rapport dat kan worden voorgelegd aan de directies van openbare bibliotheken, zodat zij een besluit kunnen nemen over de aansluiting van hun bibliotheek op het CLB. De aanvaarding van de opdracht maakte dat Wiersma na zijn pensionering in juni 2020 als directeur van de nieuwe bibliotheek zijn bezigheden in de bibliotheekwereld zonder onderbreking kon voortzetten. Op 7 oktober voltooide hij in concept zijn rapport *De laatste kilometers naar het CLB*. Op 23 november geeft hij thuis in Amersfoort bij een kop superieure koffie toelichting, zoals over het belang van een eigentijdse digitale infrastructuur. 'We hebben er heel veel last van dat die er niet is, een CLB is daar de voorwaarde voor. Het gaat niet zozeer om zaken als collectie, uitlending, catalogus en zoeken en vinden, die nog heel lang en misschien wel altijd belangrijk blijven, maar vooral om de data die daarvoor nodig zijn. Van je klanten, je leners en het leengedrag, waardoor je bijvoorbeeld de relatie kunt leggen tussen collectie en programmering.'

Je noemt als voorbeeld iemand die van Deventer naar Maastricht verhuist en naar een andere bibliotheek.

'Een naadloze overgang is dat niet. Je opgebouwde voorkeuren en leengedrag gaan verloren. Een naadloze en probleemloze overgang vinden mensen vanzelfsprekend. Het is niet eens zozeer van wat goed dat dat kan; nee, mensen vinden het raar dat het niet kan. Want dat is het niveau van dienstverlening dat je verwacht.'

Er moet een betere afstemming zijn van de POI's op het gebied van (inter)provinciaal leenverkeer. Is er op dat gebied een achterstand?

'Sinds kort werken we met IBLV, ik denk dat het sindsdien wel een stuk beter is. Ik heb wel begrepen van de KB dat IBLV een veel langere ontwikkeltijd heeft gehad omdat het met al die verschillende systemen moet communiceren. Dus het is er nu, en volgens mij is het goed, maar dat heeft wel heel lang ge-

duurd. We hebben ons jaren moeten behelpen met primitieve oplossingen'

Berenschot pleit in het B-scenario voor betere digitale toegang tot fysieke en digitale collecties.

'Wat ik zou verwachten, is dat je een bibliotheekapp hebt die toegang geeft tot de bibliotheekcatalogus waarmee je titels kunt reserveren, e-boeken direct kunt lezen en luisterboeken direct en ook via je smartphone kunt beluisteren. Zodat je meteen kunt aantikken: ik wil dat boek nu aanvragen, of nu beluisteren, of nu als e-book downloaden. Nou, dit kan momenteel niet, en die geïntegreerde dienstverlening is wat Nederlanders verwachten. Je telefoon heb je altijd bij je, je voelt je ongelukkig als je hem vergeet, dus daarop moet de bibliotheek aanwezig zijn.'

In Gelderland werken ze met een eigen door bibliotheken ontwikkeld systeem, Sambis, en dat bevalt ze heel goed.

'Het CLB is niet nodig omdat bibliotheken ontevreden zijn over hun lokale systeem, daar zijn ze best tevreden over. Het is een soort hygiëfactor geworden, zoals ook water uit de kraan. Je denkt pas: nu is het er niet, en dan heb je er last van. Het CLB is een voorwaarde voor een eigentijdse digitale infrastructuur, niet omdat de huidige lokale systemen niet voldoen. Daarom heb ik ook in het rapport veel aandacht besteed aan de waarde voor de klant en voor de samenleving. Want als je nu kijkt, denk je: het loopt eigenlijk best goed. Als het niet kapot is, hoeft je het niet te maken, maar het gaat om het toekomstperspectief, en dus over die robuuste digitale infrastructuur.'

Er zijn nog een paar gemeentebibliotheken, zoals Den Haag. Is dat van invloed op dit hele proces?

'Dat zal zeker een rol spelen. Dat betekent, tenminste dat veronderstel ik, dat de ICT-afdelingen van de gemeenten zich er ook mee bemoeien. In Den Haag speelt een specifiek probleem, want die bibliotheek werkt met Concerto, en dat moet op korte termijn worden vervangen. Den Haag moet al in 2020 jaar iets anders hebben, en kan dus niet op het CLB wachten.'

Als het al geregeld zou zijn, zou dat ook in deze coronatijd een uitkomst zijn geweest.

'Ik ben daar in dit rapport niet heel specifiek over, maar er is natuurlijk best het een en ander geïnnoveerd. Het probleem is nu: als de bibliotheek iets bedenkt en andere bibliotheken willen dat overnemen, is dat nog niet zo makkelijk. Als het CLB er is, kan wat lokaal of centraal is bedacht en opgebouwd, meteen naar alle andere bibliotheken worden uitgerold, als ze het willen hebben. Voor landelijke innovaties geldt hetzelfde. Straks kun je een innovatie heel snel landelijk opwaarderen. Nu moet je dat voor al die systemen en installaties afzonderlijk doen.'

Moet er dan aan de achterkant een soort bedrijfsvoering zijn die dat allemaal regelt en onderhoudt?

Foto: Eimer Wieldraaijer

Chris Wiersma gefotografeerd op zijn oude werkplek: De Nieuwe Bibliotheek in Almere.

'Ik gebruik het beeld van trekhaken: als je zo'n systeem laat ontwikkelen of je ontwikkelt het zelf, dan is dat verbonden met de koppelvlakken van het CLB en LDI, en dan blijft dat gewoon draaien. Als de leverancier van die app dat verder wil ontwikkelen, hoeft hij dat maar één keer te doen.'

Is de verdere ontwikkeling van een app dan de verantwoording van de leverancier?

'Ja. Ik heb in het rapport iets gezegd over informatiemanagement: dat je een informatieplan voor de sector maakt, voor drie jaar, dat je elk jaar actualiseert. Dat doen KB, bibliotheken en POI's. In dat plan kan dan staan: we willen zo'n app hebben. Dat is dan het besluit, dan moet je verder wel nog regelen wie maakt en betaalt dat ding dan? Maar ook daarvoor heb je dan een proces afgesproken. In de nieuwe situatie worden de verhoudingen tussen klanten en leveranciers veel evenwichtiger. Nu hebben leveranciers met een heleboel verschillende klanten en geluiden te maken, en dan is het één orgaan dat dat soort besluiten neemt. De doorzettingsmacht van de bibliotheken wordt groter.'

Wordt connected 3.0 voor de bibliotheken een culturomslag of zijn dat ook laatste kilometers?

'Allebei. De huidige samenleving is natuurlijk heel erg gedigitaliseerd en gemedialiseerd, en daar moet je op aansluiten. Wat ik net noemde, je smartphone als toegangspoort tot de bibliotheek, past bij connected 3.0. Nogmaals, het CLB is daar voor de bibliotheken wel een voorwaarde voor. Je kunt het vergeten dat je dat voor elkaar krijgt als je met al die aparte systemen blijft doorknoeien.'

Niet alleen de digitale infrastructuur verandert, ook het bibliotheekwerk.

'We zijn veel meer in netwerken gaan opereren, en cocreëren met partners in dorp, wijk, stad, regio en land. We konden vroeger tegen scholen zeggen: dit is ons pakket, en dit kost het. Nu ben je veel meer samen met scholen en andere instellingen dingen aan het bedenken en ontwikkelen. Dat is eigenlijk wat de community librarian doet. Maar dat vraagt dus ook een infrastructuur die daarbij past.'

Je bent na voltooiing van de conceptversie van het rapport ermee de boer op gegaan.

'Ik heb een aantal bijeenkomsten gehad, bijvoorbeeld met de directies van de Overijsselse bibliotheken, allemaal via MSN Teams, en de Bicat-bibliotheken van Noord- en Zuid-Holland. Op de regiobijeenkomsten van de VOB is het aan de orde geweest. De reacties waren goed, ik vond de houding heel positief. Ik zie de keuze voor het CLB als een keuze voor verdere digitalisering, innovatie en samenwerking om de waarde en betekenis van de bibliotheek te vergroten voor klant en samenleving.'

Naschrift

Als de bibliotheken op 1 februari met het CLB hebben ingestemd, zijn er nog de nodige kilometers te gaan: in de als bijlage opgenomen planning wordt uitgegaan van opbouw VCLB en aanbesteding in 2021, opbouw CLB en aanvullende functionaliteiten in 2022, migratie in 2023-2024 en afsluiting van de migratie in 2025. Bibliotheekblad houdt u uiteraard op de hoogte van alle ontwikkelingen.

Beat the lockdown

De wekker gaat, het is maandagochtend 8.00 uur. Thuiswerkdag nummer 186, zucht. Beneden wachten mij een leeg huis, een volle agenda, een lege koffiepote en een volle vaatwasser. Zal ik me nog een keer omdraaien en nog even wegdromen naar dat onbewoonde eiland, naar zee en strand? Ik kan ook mijn mail vanuit bed beantwoorden, dat heeft toch niemand in de gaten ... Toch maar uit bed. Volgende dilemma, joggingbroek of spijkerbroek? Compromis: joggingbroek, maar dan wel met dat nette bloesje. Eenmaal beneden klap ik mijn laptop open.

Herkenbaar? Helaas wel, voor velen. Na de zomer kwam er hoop dat we misschien weer eens op kantoor konden gaan werken, maar met de komst van de tweede piek werd deze hoop de bodem ingeslagen. Voor velen een klap, omdat het thuiswerken enigszins uitzichtloos aan het worden is. Om die reden besloten we bij de Bibliotheek Eindhoven onderzoek te doen naar hoe we samen de thuiswerksituatie kunnen verbeteren. Dit project kreeg de naam 'Beat the lockdown' en krijgt nu steeds meer vorm. Een onderdeel van ons onderzoek was het afnemen van een interne enquête en het voeren van persoonlijke gesprekken. Hieruit kwam een aantal duidelijke aandachtspunten naar voren waar we op dit moment invulling aan het geven zijn.

Het grootste pijnpunt dat naar voren kwam, is de verbinding tussen collega's en met de organisatie. Normaal gesproken komen we elkaar tegen bij het koffiezetapparaat of in de lift. Dan kletsen we even bij. Nu worden overleggen vaak doelgericht ingepland en

slaan we het kletspraatje over. Andere collega's komen we helemaal niet meer tegen. Op deze manier verliezen we de verbinding met elkaar en met de organisatie. Om toch vaker die verbinding te hebben, gaan we een digitale koffiecokner inrichten. Bij iedereen komt een wekelijks digitaal koffiemoment in de agenda te staan waar iedereen heel laagdrempelig in en uit kan 'lopen'. Iedereen is welkom, en zo is het dus een verrassing wie er op je zit te wachten. Heb je maar vijf minuten tijd, helemaal goed, blijf je een uur plakken, dan mag dat ook. Daarnaast nam de personeelsvereniging het initiatief om een online Crazy Bingo te organiseren. Dat pakte erg leuk uit. Iedereen kreeg voorafgaand een cadeaubon om zelf iets lekkers te halen bij de lokale supermarkt. Een avond lachen, gieren, brullen; dit zullen we zeker gaan herhalen.

Een vraag die we onszelf steeds vaker stellen is: 'Waar doen we het allemaal voor?' Uit ons onderzoek werd duidelijk dat de werkmotivatie en het werkplezier afnemen naarmate we langer thuiswerken. Een positieve boost vanuit de organisatie kan daar een antwoord op zijn. Dat is de reden dat wij het Positi-FIT-y blog hebben opgericht op ons intranet. Hierop worden wekelijks positieve berichten, tips en uitdagingen gedeeld. Hiermee stimuleren we onze collega's om het werk ook eens los te laten en bijvoorbeeld een lange wandeling te maken, om een lekkere lunch te bereiden of om het thuis wat gezelliger te maken. De terugkerende rubriek 'Hoe gaat het met ...' is het meest populair. Elke week schrijft een collega een stuk over hoe het op dat moment gaat, waar hij/zij mee bezig is qua werk en hoe het thuiswerken gaat. Met een recente foto erbij brengt het ons dichterbij elkaar en leren we elkaar, zelfs in coronatijd, beter kennen. Het lijken kleine tips, maar ook de interactie die daardoor ontstaat tussen collega's is erg leuk.

Online én offline

Nu we steeds vaker digitale meetings hebben, groeit de behoefte aan een training in bijvoorbeeld MS Teams en Zoom. Deze kanalen hebben veel meer in zich dan alleen beeldbellen. Daarom gaan we starten met Teams-trainingen. Dat zal veel frustratie en irritatie schelen. Veel mensen blijken het lastig te vinden om thuis het werk los te laten. Daarom zullen we beleid gaan voeren om tussen 12 en 1 geen afspraken te plannen. Daardoor kunnen mensen de tijd nemen om te lunchen, om boodschappen te doen of om een wandeling te maken. Ook willen we offline werken meer ruimte geven. Niet alles hoeft achter de laptop te gebeuren. Een groot papier met gekleurde stiften is ook een manier om een nieuw project in te richten of een nieuwe activiteit vorm te geven. Juist de afwisseling heeft een positief effect op de productiviteit.

Imke de Korte is innovator bij de Bibliotheek Eindhoven.

De Bibliotheek Venlo en PLEK 3

Een derde ‘omgeving’ waarin kinderen zich verder kunnen ontwikkelen

Leren programmeren, letters stansen uit plexiglas, veganistisch koken en samen een podcast maken. Dat zijn niet de dingen waaraan je direct denkt bij de service van de bibliotheek. Maar het zijn wel degelijk onderdelen van een nieuw initiatief van de Bibliotheek Venlo: PLEK 3. Met ingang van afgelopen september krijgt de eerste groep van vijftien kinderen (van groep 6 tot en met de brugklas) de kans onder deze noemer hun taal en talenten te ontwikkelen. Projectleider PLEK 3 Sanne Pijnenburg beleeft het in de praktijk: [ze zijn hier op hun plek](#).

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO: DE BIBLIOTHEEK VENLO

Toen de Bibliotheek Venlo vanuit de Koninklijke Bibliotheek het verzoek kreeg om een ‘nieuwe leeromgeving’ voor de jeugd te starten, werd er – letterlijk – verdieping gecreëerd. In de zomer is de kelder onder het gebouw (daarvoor louter bestemd als boekenopslag) leeggeruimd, geschilderd en opnieuw ingericht voor pilotproject PLEK 3. Hoezo PLEK 3? Bestaan er dan ook PLEK 1 en 2? ‘Jazeker, maar die zijn niet binnen de bibliotheek’, antwoordt Sanne Pijnenburg. ‘PLEK 3 is in het leven geroepen als derde “omgeving” waarin kinderen zich verder kunnen ontwikkelen. De andere twee leeromgevingen zijn school en thuis.’ Dat die thuissituaties van elkaar kunnen verschillen, is een van de grondgedachten waarop PLEK 3 gestoeld is. ‘Het ene kind wordt bijvoorbeeld meer gestimuleerd tot lezen dan het andere’, vervolgt Sanne. ‘De Bibliotheek Venlo is vooruitstrevend. Zo hebben wij op alle basisscholen in ons werkgebied een bibliotheek ingericht. Dat betekent dus ook dat alle kinderen in Venlo automatisch lid zijn. PLEK 3 gaat verder dan louter leesbevordering. Dit nieuwe initiatief – nu nog in de pilotfase – is bedoeld voor de ontwikkeling van taal én andere talenten, maar ook daarbij is taal vaak een belangrijke schakel.’

Lastige start

Het begon met het ontwikkelen van een profielschets voor wie PLEK 3 bedoeld is. ‘Leerlingen die relatief laag scoren op taal, zoals woordenschat en begrijpend lezen, in vergelijking met hun algemene leerniveau. Kinderen met een groeimogelijkheid die met de juiste impuls nét dat stapje verder kunnen komen, bijvoorbeeld een hoger schooladvies. Leerlingen die gemotiveerd zijn en open-

staan voor ontwikkeling in de breedte en de diepte’, somt Sanne op. Met deze goed doortimmerde beschrijving én de hechte contacten die er al bestonden met de basisscholen leek er weinig mis te kunnen gaan. En toen ... kwam het coronavirus. ‘Zowel de bibliotheken als de scholen sloten, en dat maakte het voorbereidingsproces wat lastiger’, blikt Sanne terug op de periode waarin de vijftien leerlingen voor de eerste pilotgroep (*in totaal zijn er drie – red.*) werden geworven. Als projectleider was ze bij voorkeur met de drie betrokken partijen – school, ouders en bibliotheek – om tafel gegaan. ‘Dat was helaas niet mogelijk. Ik heb toen gekozen voor individuele benadering van de ouders, wat nuttig bleek. Sommigen hebben namelijk een migratieachtergrond en zijn de Nederlandse taal nog niet geheel machtig, dus ze konden wel wat extra aandacht bij de uitleg gebruiken.’ Na het formuleren van de zogeheten persoonlijke ontwikkelingsdoelen hebben ouders, deelnemende kinderen en de projectleider een contract ondertekend. ‘We wilden graag officieel vastleggen dat deelname aan PLEK 3 niet vrijblijvend is. Je verbindt je gedurende de gehele periode van ongeveer een schooljaar lang voor een wekelijkse bijeenkomst van anderhalf uur. Halverwege afhaken heeft ook impact op het groepsproces, dus dat willen we graag voorkomen. Bovendien is niet te snel opgeven, maar dóórzetten ook een belangrijke levensles voor de toekomst.’

Leren programmeren

De wekelijkse opkomst lijkt bepaald geen straf, want onder de noemer van vier hoofdthema’s – te weten burgerschap, cultuur, duurzaamheid en techniek – worden inspirerende middagen na school georganiseerd. ‘PLEK 3 is zeer bewust niet het verlengde van school. Daarom is de stoere kelderruimte perfect passend bij project. We hebben hier zelfs een compleet ingerichte digitale werkplaats voor het thema techniek. Hier krijgen de deelnemers de gelegenheid verschillende materialen te leren kennen. Zo ervaren ze spelenderwijs, zoals dat letters uitsnijden of graveren bij een MDF-plaat een andere techniek vraagt dan het werken met bijvoorbeeld plexiglas. Ook het ontwerpen in 3D komt hier aan bod. Door sleufjes te maken in het materiaal, kun je het ontwerp laten staan’, geeft Sanne een kijkje op de praktijk. Verder is er een *virtual reality*-bril. En belangstellende leerlingen kunnen zich ook bekwamen in het programmeren met de hiervoor aangeschafte zogeheten Digi-Klooi-koffers. ‘Het ontwikkelen van digitale vaardigheden is belangrijk om later maximaal in een digitale wereld te kunnen functioneren’ klinkt als de moderne verstaalslag van ‘jong geleerd is oud gedaan’.

In PLEK 3 worden ook kooklessen gegeven: duurzaamheid en gezonde voeding staan centraal.

Podcast met diepgang

Binnen het thema burgerschap en het subthema 'nieuwe mensen leren kennen' is een vluchteling op bezoek geweest. 'Hij is vijf jaar terug naar Nederland gekomen en kwam naar PLEK 3 samen met zijn zoon van ongeveer dezelfde leeftijd als onze deelnemers. Deze man was graag bereid om veel vragen te beantwoorden, alleen niet over alle heftige *ins* en *outs* van zijn vluchtproces. Wij hadden onze groep in tweeën gesplitst en van tevoren een lijst van interviewvragen gemaakt. Het verhaal maakte duidelijk indruk, je zag de interesse groeien. Na afloop hebben we met z'n allen een podcast gemaakt voor ouders en docenten naar aanleiding van deze bijeenkomst.' Ter vergroting van de betrokkenheid met school en met de ouders heeft Sanne een besloten Facebookpagina aangemaakt waar ervaringen worden gedeeld. 'Een laagdrempelige manier om in contact te blijven met de achterban. Sommige ouders reageren alleen met een duim of een hartje, maar ook dat is een teken dat ze gekeken of geluisterd hebben. Dat is positief, want in onze visie spelen ouders een belangrijke rol bij de ontwikkeling van hun kinderen.'

Podiumdurf

'Gezonde voeding is een subthema onder de noemer duurzaamheid, en ook hieraan is binnen PLEK 3 een draai gegeven die smaakt naar meer: koken met seizoensproducten en veganistisch eten. 'Onder begeleiding van een deskundige hebben de kinderen gerechtjes gemaakt en geproefd. En natuurlijk nam iedereen iets lekkers mee naar huis.' Voor het thema cultuur is al een mooie afsluiting bedacht, gepland eind januari. 'Dat is het einde van de basismodule van zestien bijeenkomsten', vertelt Sanne. 'Daarna gaan we door met zestien verdiepingsbijeenkomsten voor groep 1. Hiervoor willen we het eerste gedeelte graag

officieel eindigen met een presentatie in onze Podiumzaal. Het idee is dat alle vijftien deelnemers terugblikken op hun ontwikkeling in de afgelopen maanden bij PLEK 3 en daarover een songtekst schrijven. We hebben hiervoor een muzikant uitgenodigd voor professionele begeleiding. Hij componeert een beat en maakt van de losse teksten één geheel. Dat wordt vervolgens ingezongen en er wordt ook nog een dans bij bedacht. Het is de bedoeling dat alle leerlingen op het podium iets vertellen over hun persoonlijke ontwikkeling. Dat is natuurlijk voor sommigen best eng, en ook hierbij speelt dat belangrijke element van ouderbetrokkenheid.'

Grotere, rijkere leefwereld

Sanne Pijnenburg heeft al veel enthousiasme gezien tijdens het eerste projectgedeelte van PLEK 3. Hiervoor werkte ze als orthopedagoog voor kinderen, dus de jeugdige doelgroep was haar niet onbekend.

'Het is leuk dat de kinderen hier redelijk "anoniem" binnenkwamen, dus zonder dossier met achtergrondinformatie. Onder tusschen heeft iedereen elkaar redelijk goed leren kennen, mede dankzij de stimulerende en vooral ook toegankelijke omgeving. Van sommige kinderen is de leefwereld relatief "klein" en bij PLEK 3 krijgen ze de kans nieuwe mogelijkheden te ontdekken. Dat is een belangrijke basis voor de toekomst. In januari starten wij met een tweede groep en volgens planning begint na de zomervakantie nummer drie. Misschien met kleine nuanceverschillen vanwege voortschrijdend inzicht, maar verder identiek. Bibliotheken die een soortgelijk initiatief willen starten, geven we met plezier meer informatie. We willen dit project namelijk graag uitdragen, want de mogelijkheid om je in een "rijke leeromgeving" te ontwikkelen gun ik veel meer kinderen.'

Een cultuuromslag in de bibliotheek

‘Voor de meer traditionele bibliothecaris is het misschien wennen’

Hoe ontwikkelt het vak van community librarian zich? *Bibliotheekblad 2-2020* bevatte een dossier gewijd aan vooral de theoretische kant van dit nieuwe vakgebied. *Bibliotheekblad* sprak met drie jonge community librarians van Huis73 en Rozet over de implementatie in de praktijk en over hun ervaringen.

TEKST: MARTIN DE JONG • FOTO'S: ZIE FOTOCREDITS LANGS ZIJKANT FOTO'S

Huis73, Den Bosch

Hilde Muskens studeerde in Nijmegen pedagogiek. Na vijf jaar werken in de kinderopvang stuitte ze op een vacature bij de Bibliotheek Den Bosch (die na de samenvoeging van bibliotheek, Muzerije en Bureau Babel Huis73 ging heten). ‘Ik was al een tijdje aan het rondkijken. De doelgroep kinderen en jeugd vind ik heel leuk, en de bibliotheek een fijne plek. Ik kwam hier vaak ook om geïnspireerd te raken, maar ik was er eigenlijk helemaal niet mee bezig dat ik hier wilde gaan werken: het kwam langs.’

Hilde volgde van mei 2017 tot december 2018 met leeftijdsgenoten de Cubiss-opleiding tot community librarian. ‘De groep bestond uit mensen in de leeftijdscategorie tot en met 35 jaar, ook mensen die al een aantal jaren voor de bibliotheek werkten.’

Heb je er nog contact mee?

‘Ja, we hebben een groepsapp. Successen worden daarin gedeeld, al is het de laatste tijd wat stil. Vorig jaar studeerde de tweede lichting af, en toen zijn we allemaal uitgenodigd om naar de eindpresentaties te komen kijken, dat was inspirerend. Toen werd de leeftijd ook losgelaten, dus het was een heel diverse groep, niet alleen mensen tot en met 35 jaar.’

Je ging meteen aan de slag als community librarian?

‘Toen we zijn gaan fuseren, zijn ook al onze functies veranderd. Eerst was ik programmamaker jeugd, er waren ook

programmamakers voor de volwassenenafdeling. Alle functieomschrijvingen werden veranderd, en nu zijn we met een team van twaalf community librarians, en daarvan ben ik de enige die de opleiding heeft mogen volgen. Dat wil overigens helemaal niks zeggen (lacht).’

Hoe kijk je terug op die opleiding?

‘Het is vooral een heel groot leerproces voor mezelf geweest. Het voelde wel als een duikplank.’

Een leerproces hoort ook bij een opleiding.

‘Precies. Het hoort ook bij je werk, want je wilt je blijven ontwikkelen en uitgedaagd worden. Ergens denk ik dat deze opleiding misschien wel vroeg kwam voor mij: ik werkte hier net een paar maanden toen ik ermee begon. Maar aan de andere kant was het ook een mooie start om kennis te maken met de bibliotheek van nu.’

De kinderen waar je nu mee werkt zullen ouder zijn dan je gewend was: geen peuters.

‘Toch wel: de focus van de jeugdprogrammering ligt op 0-12 jaar.’

Jouw community betreft kindertelevisie. Ook met betrekking tot de jongsten?

‘Kinderparticipatie kun je al op een eenvoudige manier toepassen door kinderen een stem te geven. Ik lees bijvoorbeeld op woensdagmiddag in Rosmalen aan kleuters voor.

Hilde Muskens: 'De opleiding is vooral een heel groot leerproces voor mezelf geweest. Het voelde wel als een duikplank.'

Kinderparticipatie is dan ze te laten kiezen welk boek ik ga voorlezen. Normaal bereid ik één verhaal voor, maar ik heb wel eens drie verhalen meegenomen en ze alle drie gepresenteerd en de kinderen laten kiezen. Maar als we het hebben over het echte programma-aanbod, de activiteiten waar we de kinderen een stem in willen geven, dan praten we wel over zevenplus, achtplus. Het is niet zo dat je meteen zo'n groep bij elkaar hebt, dat is echt wel een proces. Er is nu een klein clubje, ik noem ze

de ambassadeurs, waar ik zo nu en dan op terug kan vallen. We hebben vanwege de fusie een doorbraak gehad van de panden tussen 72 en 74, voor de opening keek ik in die club: wie zou het leuk vinden om daarbij te helpen? Ik heb daarnaast een project gedaan bij een bso, met een clubje kinderen van 8-10 jaar, rondom kinderpaticipatie. Ik ben vier weken bij hen op bezoek geweest, en we zijn samen gaan nadenken over het programma-aanbod: activiteiten die zij zouden kunnen organiseren of die we samen zouden kunnen organiseren. Dat was nog in de tijd van mijn opleiding. We vonden dat het wel mooi zou zijn om zo iets structureel te kunnen aanbieden, en kinderen van de naschoolse opvang bij de bibliotheek te betrekken. Stichting Lezen had een *Boekenbende in de BSO*-project opgestart, daar wilde ik mee aan de slag gaan. We zouden er in het voorjaar mee gaan starten, maar toen stak het virus daar een stokje voor. Je moet tijdens het bouwen aan een community blijven investeren, en dat is logisch. Als zo'n project bij de bso bijvoorbeeld nu niet kan starten, dan ligt het ook een beetje stil.'

Krijg je de kinderen ook in de bibliotheek?

'Ja. Naast ons naschoolse programma-aanbod organiseren we groepsbezoeken, we nodigen ook klassen van het eerste en het tweede jaar middelbare school uit om hier bijvoorbeeld *Mediaquest* te spelen, een interactieve game op de jeugdafdeling. Daarmee proberen we ze warm te houden voor de bibliotheek.'

Pubers hebben de neiging de bibliotheek vaarwel te zeggen.

'Ja, precies. Tijdens de Meiden Boekennacht mochten 25 meiden in de bibliotheek logeren, dat gebeurde in samenspraak met het *Ik ben geweldig*-project van de Nationale Jeugdgraad. Dat is ondertussen twee jaar geleden, en die meiden zijn ook weer ouder geworden. Daar moet je ook over nadenken, als je investeert in een groep. Dat kinderen op een gegeven moment ook weer afhaken.'

Er werken bij Huis73 twaalf community librarians. Houden jullie onderling contact over waar jullie mee bezig zijn in de diverse vestigingen?

'Ja, en we proberen ook te kijken of we successen kunnen verspreiden, dus als het ergens heel goed loopt, dan proberen we die formule ook ergens anders in te zetten. Zo is een collega een aantal jaren geleden begonnen met de Coderdojo waarbij we kinderen leren programmeren door middel van allerlei apps en games. Dat wordt gedragen door vrijwilligers, die organiseren de bijeenkomsten, wij faciliteren en ondersteunen waar nodig. Dat is in Den Bosch begonnen, maar heeft zich als een soort olievlek uitgebreid: ook in Rosmalen en in Vught kunnen kinderen daaraan deelnemen. Iedere bijeenkomst zit vol!'

Rozet, Arnhem

Ook Rozet vond buiten de branche community librarians. Lin Megens werkte voorheen als docent vormgeving en styling op een mbo, Rense Slings als freelance journalist. Hij begon bij de bibliotheek als informatiemedewerker, zij ging meteen als community librarian aan de slag. Geen van beiden volgde de opleiding van Cubiss. Een gemis?

Lin: 'Toen ik in 2018 aangenomen werd was een collega met de opleiding bezig. Ik heb heel vaak met haar gesproken over wat er op de opleiding gedaan werd, wat voor opdrachten er waren. Ik heb daar heel veel van meegekregen en ik had het gevoel: ik heb die opleiding niet nodig om dit werk te kunnen doen. Ik kan het met mijn gezonde verstand ook (lacht). Maar ik denk dat we de opleiding zo zouden mogen doen, als we daar behoefte aan zouden hebben. En we blijven over het onderwerp geïnformeerd worden: er zijn landelijk regelmatig bijeenkomsten, webinars of inspiratiesessies, en Probiblio heeft bijvoorbeeld een werkboek. Dat vind ik heel erg helpend. Op Kenniscloud en Biebtobieb zijn groepen die zich met de community library bezighouden. Je ziet dan dat we allemaal met dezelfde dingen struggelen, dat dezelfde dingen lastig zijn. Want we zijn allemaal gewend om heel erg doelgericht te werken, maar bij een community kan dat bijna niet want je bent in afwachting van wat die community wil. Je kunt niet van tevoren zeggen: dat is, over zo veel tijd, het doel. Je besteedt heel veel tijd en energie aan ontdekken, zoeken en aftasten.'

Werken met community librarians is voor de bibliotheek een cultuuromslag.

Lin: 'Ik merk wel dat het veel vergt van een organisatie, deze omslag. Je bent er niet met vier community librarians aanstellen. We hebben geregeld gesprekken met onze leidinggevende, want dat er ook echt strategisch op ingezet wordt is belangrijk. Het betekent dat je al je medewerkers erin mee moet nemen, dat een hele bibliotheek, dat iedere medewerker anders gaat kijken naar de bezoekers, dat je daar informatie gaat ophalen. Dat is denk ik echt een meerjarenplan.'

Rense: 'Voor de meer traditionele bibliothecaris is het misschien even wennen, maar het is eigenlijk ook terug naar hoe het ooit was: de bibliotheek als een wijkcentrum, als een gemeenschapshuis.'

Hoe verloopt het in de praktijk?

Lin: 'We zijn ons heel erg aan het verdiepen in hoe dat werkt, zo'n community opbouwen, met een community in contact komen. In januari zijn we met een groep Arnhemse jongeren naar Forum Groningen gegaan, daar hebben ze een heel leuk jongerenteam, VERS, om inspiratie op te doen en te ontdekken hoe die jongerengroep samenwerkt en voor de bibliotheek en voor jongeren programmeert. Het doel was hier ook zo'n groep te laten ontstaan, en die ontstond ook: ze noemden zichzelf In-between. Ze zijn twee keer bij elkaar zijn geweest, en toen kwam corona. Daardoor kwam het echt plat te liggen. Zij zaten net in de verkenningsfase: wat is Rozet, wat kunnen we hier allemaal, wat mogen we, hoe kunnen we hier te werk gaan, wie krijgt welke rol. Wat überhaupt met veel jongeren gebeurde, is dat ze net of bijna afgestudeerd waren, en dachten: ik kan nu wel gaan werken, maar er is haast geen werk. Heel veel jongeren hebben daarom andere keuzes gemaakt. Ze wilden zich in Arnhem als zelfstandige vestigen maar zijn naar andere steden uitgevlogen om verder te studeren. Inmiddels ben ik op andere manieren aan het kijken hoe jongeren voor jongeren kunnen programmeren of werken. Zo zijn we bezig met de groep Een Samen, die bekommert zich om de eenzaamheid onder jongeren. Met die groep gaan we in

Foto: privécollectie Lin Megens

Lin Megens: 'We zijn allemaal gewend om heel erg doelgericht te werken, maar bij een community kan dat bijna niet want je bent in afwachting van wat die community wil.'

een hackathon sparren. Maar heel veel van de community's zitten bij ons nog in de beginfase, de aftastende fase: wordt dit een community of niet?'

Jij houdt je met een andere community bezig?

Rense: 'Ik ben een week voor de lockdown als community librarian begonnen, voornamelijk voor het programma van het MeeMaak-Podium, dat deels wordt ondersteund en gesubsidieerd door het Fonds voor Cultuurparticipatie dat ervoor moet zorgen dat je meer initiatieven vanuit de stad programmeert, en daarbij echt de sleutel uit handen geeft. Dus wat meer faciliteren in plaats van program-

Foto: Martin de Jong

Rense Slings: 'Omdat iedereen zo druk is, merk je bijna niet meer dat er twintig kilometer verderop mensen superdruk zijn met heel toffe dingen die je gewoon kunt delen.'

meren, en nieuwe doelgroepen binnenlaten en die zelf hun dingen laten doen. Door de lockdown is ook dat aardig op slot komen te zitten. We hebben wel veel kunnen nadenken over hoe het in te richten: wat is nou eigenlijk dat MeeMaakPodium, en hoe betrek je die groepen erin, hoe vind je goeie ideeën, goeie initiatieven, zonder het als bibliotheek zelf in een vorm te gieten.'

Waar houden de twee andere community librarians, Hilde Beunk en Kimberly Molina, zich mee bezig?

Lin: 'Hilde onder meer met onze interne community van medewerkers. Hoe je die meeneemt in deze nieuwe ontwikkelingen en

hoe je kennis en kunde bevordert in het werkgebied. Daarnaast is zij betrokken bij een community genaamd de Geheugensteun, speciaal voor mensen die te maken hebben met dementie.'

Rense: 'En Kimberly is vooral bezig met het programmeren van jeugdactiviteiten, zoals rondom de Verhalenvangers, voor de leeftijd van vier tot twaalf jaar.'

Lin: 'Dat is natuurlijk een heel lastige doelgroep om een community voor op te zetten, want de verantwoordelijkheid, het initiatief ligt bij die leeftijdscategorie natuurlijk vaker bij de ouders dan bij de kinderen. Maar het Verhalenvangers-programma heeft bijvoorbeeld wel een eigen denktank met een aantal meedenkende kinderen.'

Hoe benader je die?

Lind: 'Heel verschillend. Hilde rijdt op de bibliobus, een aantal kinderen daarvan hebben we gevraagd. Mijn dochter heeft ook meegedaan. Ze is een echte boekenwurm en vindt de bieb heel leuk, en vond het ook leuk om mee te denken. We hebben kinderen in de bibliotheek aangesproken, en voor de groep jongeren raadpleeg ik ook collega's die veel op scholen komen.'

De community library beperkt zich niet tot jeugd en jongeren.

Lin: 'Een collega is van Russische afkomst, zij is begonnen met vrienden, familie en Russische kennissen te benaderen om Russische boeken op een plankje in de bieb te zetten. Inmiddels doen zij van alles samen. Cursussen, lezingen, middagen, een café, noem maar op. Een spontaan ontstane community.'

Rense: 'Er komen mensen tot uit Den Haag voor naar Arnhem.'

Worden jullie ervaringen gedeeld met andere bibliotheken?

Rense: 'Daar zijn ook nog wel slagen te maken, denk ik. Omdat iedereen zo druk is met z'n eigen omvorming naar een nieuwe organisatiestructuur, of naar een nieuwe manier van werken, merk je bijna niet meer dat er twintig kilometer verderop mensen superdruk zijn met heel toffe dingen die je gewoon kunt delen.'

Komen er door activiteiten die georganiseerd worden nieuwe doelgroepen over de vloer?

Lin: 'We werden benaderd voor een gametoernooi, door een organisatie die dat graag hier zou willen doen. Dat grijpen we met beide handen aan: superleuk zo'n gametoernooi. Wat zouden die nog meer willen? Wat kun je die bieden naast dat ze kunnen komen gamen? Het is een groep die hier nooit komt, dus dat zou heel mooi om daar wat mee te kunnen doen. En te zien of die ons wellicht iets kunnen leren.'

En voor alles geldt: voor zover corona het toelaat.

Rense: 'Je moet in deze tijd echt je zegeningen tellen, ook al zijn het kleine bijeenkomsten of exposities van beginnende of amateurkunstenaars uit de regio die je houdt. Er is bijvoorbeeld een groep begonnen onder de naam Popcorn Talks, niet meer dan twaalf mensen die samenkomen om het over wat zwaardere onderwerpen te hebben. Kleine exposities, mensen die we kunnen laten exposeren, maar alles wat je kunt doen is een stap in de goeie richting. Je moet blij zijn met elke stap die je zet.'

'Bibliothecarissen zijn sexy'

Antoine Torrens, rebel met respect

Hij behoort tot de *angry young men* van het bibliotheekvak. Jonge hemelbestormers voor wie de veranderingen in het bibliotheekveld niet snel genoeg gaan. Antoine Torrens is als directeur werkzaam voor een klein netwerk van drie openbare bibliotheken in Compiègne, een stad tachtig kilometer ten noordoosten van Parijs. Daarnaast was hij coördinator van de IFLA New Professionals Special Interest Group. Bibliotheekblad sprak hem over durven uitkomen voor fouten, de wenselijkheid van piercings en liefde op de werkvloer.

TEKST: EIMER WIELDRAAIJER • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT FOTO'S

Wil je altijd al bibliothecaris worden?

'Op elfjarige leeftijd besloot ik: deze jongen wordt later bibliothecaris. En dat voornemen heb ik waargemaakt.'

Tijdens je opleiding in Frankrijk liep je stage in Duitsland.

'Inderdaad heb ik stage gelopen in de Zentral- und Landesbibliothek in Berlijn. Een ongelooflijke ervaring omdat het mij de ogen opende voor het belang van internationale samenwerking. Je gaat ergens naartoe, en wat je meebrengt is je culturele achtergrond. Opeens kom je in een andere wereld, waar andere waarden gelden. Je zit, anders gezegd, in je eigen bubbel en je moet uit die bubbel komen, jezelf aanpassen. Dat verbreedt je visie, maakt je duidelijk dat er meer is in de wereld dan je eigen beperkte blikveld.'

Sinds wanneer werk je in Compiègne?

'Na vier jaar in een universiteitsbibliotheek gewerkt te hebben, met als specialisatie economie en wiskunde, kwam ik in 2017 terecht in het openbare bibliotheekwerk. Dat bevalt me prima, maar toch mis ik af en toe nog de wetenschappelijke entourage. Wat ik met name mis? De digitale dynamiek. In academische bibliotheken staan digitale bronnen centraal. De studenten zijn volledig vertrouwd met de digitale realiteit. Daardoor sta je aan

Foto: Eimer Wieldraaijer

Antoine Torrens is als directeur werkzaam voor een klein netwerk van drie openbare bibliotheken in Compiègne, een stad tachtig kilometer ten noordoosten van Parijs.

Foto's: Architecture Patrick Mauger /Michel Denancé

De bibliotheek in het centrum van Compiègne is ondergebracht in de overblijfselen van de abdij van Saint-Corneille, waarvan alleen de opmerkelijke kloostergang en een kelder overbleven.

het front van de digitale ontwikkelingen, terwijl je in de openbare bibliotheek met een heel andere dynamiek te maken hebt.'

Je bent directeur van een klein netwerk van drie openbare bibliotheken in Compiègne: Bibliothèque Saint-Corneille; gevestigd in een prachtige gerenoveerde abdij, Bibliothèque Jacques-Mourichon en Bibliothèque Bellicart. Wat was je eerste indruk?

'Dat je op één dag met zo veel verschillende zaken te maken krijgt als directeur van een openbare bibliotheek. Een van de charmes van het vak. Wat me aangenaam verraste, was de hechte band die je opbouwt met bezoekers. Voor het eerst van mijn leven woonde ik niet in een grote stad. Geboren en getogen in Parijs, kwam ik als student terecht in Berlijn en Tokyo. Daarna ging ik naar Compiègne, een plaats met 40.000 inwoners, waar iedereen elkaar kent. Op straat word je herkend. Aanvankelijk was dat voor mij een vreemde gewaarwording, maar nu ervaar ik het als plezierig.'

Voor welke uitdagingen staat jouw bibliotheek?

'De voornaamste uitdaging is, zoals tegenwoordig altijd, digitaal. De digitale ontwikkelingen gaan zo hard dat je daar als bibliotheek al snel bij achterop raakt als je niet oppast. Dat doet zowel in technologisch als in politiek opzicht – je moet de subsidieverstrekters immers blijvend overtuigen van je relevantie – een beroep op onze creativiteit. Informatie wordt tegenwoordig in allerlei vormen aangeboden. Niet altijd betrouwbare informatie, en het valt niet mee om in dat complexe aanbod van informatie zin van onzin te onderscheiden.'

In Franse bibliotheken zijn de openingsuren vaak beperkt.

'Dat is inderdaad het geval, en heeft vooral te maken met het personeelsbudget. In Compiègne proberen we daar op een inventieve manier mee om te gaan, bijvoorbeeld door meer uren

te draaien dan waarvoor we betaald krijgen, maar die keuze kent wel grenzen. Je moet de balans tussen werk en vrije tijd niet veronachtzamen. In deze tak van sport werken veel vrouwen. Zij zijn doorgaans zeer gemotiveerd, maar hechten terecht ook veel waarde aan hun privéleven.'

Je maakte een verrassende tussenstap in je carrière.

'Toen ik vertrok bij de universiteit, moest ik mijn PhD nog halen. Daar wilde ik aan werken op een rustige, goedkope en warme plek, want het was winter in Frankrijk. En koud. Mijn keuze viel op Jericho in Palestina, niet ver van Jeruzalem. Omdat ik slecht bij kas zat, ging ik als vrijwilliger aan de slag in een guesthouse. Niemand kende mij daar, maar waar ik echt trots op ben, is dat ik mij daar binnen enkele weken nuttig heb weten te maken. Want wie zich nuttig weet te maken, mag aanspraak maken op een plek in deze wereld.'

Heb je als bibliotheksdirecteur baat bij die ervaring?

'Ja, op twee manieren. Als je in een *guesthouse* werkt, leer je hoe je mensen moet verwelkomen. Iets waar je in de bibliotheek dagelijks profijt van hebt. Daarnaast heb ik in Jericho zelfvertrouwen getankt. Ik weet nu dat ik ook ergens anders kan gaan werken als ik op een dag besluit de deur van de bibliotheek voorgoed achter me dicht te trekken. Ik beseft nu: bibliothecaris zijn is een keuze. Je werkt niet in de bibliotheek omdat je van boeken houdt maar omdat je van mensen houdt. Wie niet graag met mensen omgaat, hoort niet in de openbare bibliotheek thuis. Houd je er niet van om met mensen te praten? Word dan geen bibliothecaris.'

Je was coördinator van de IFLA New Professionals Special Interest Group. Wat is er nieuw aan deze professionals?

'Met nieuw bedoelen we niet jong. Ook als je zestig bent, kun je nieuw zijn in je manier van denken of werken. Als je nieuwe

Foto: Bibliothèques de la Ville de Compiègne.

De gebouwen, waaronder de overblijfselen van de abdij en moderne gebouwen, werden in 2005 gesloten voor restauratie. De nieuwe bibliotheek werd ingehuldigd op 15 december 2007. De realisatie werd uitgevoerd door architect Patrick Mauger, erfgoedarchitect Thierry Algrin en interieurontwerper Jean-Pierre Audebert.

ideeën hebt, ben je nieuw. Daarnaast verversen we onze groep regelmatig. Dat geldt ook voor mijzelf. Als coördinator gaf ik het stokje vorig jaar door aan een collega. Normaliter is iemand vier jaar actief voor de IFLA, in onze groep is dat maximaal twee jaar. Regelmatig verversen betekent namelijk het aanboren van nieuwe gezichtspunten.'

De groep mikt op innovatie?

'Wat zijn de laatste trends? Waar moeten we als professionals mee aan de slag? Om daar een vinger achter te krijgen organiseren we jaarlijks een *unconference*. Deze IFLA Camps hebben geen vast thema. Iedereen kan daar zijn *topics* inbrengen. Over de binnengekomen suggesties gaan de deelnemers vervolgens stemmen. Wat vinden we relevant? Wat moeten we met elkaar bespreken? In mijn ogen een prima werkwijze om nieuwe trends te identificeren.

Daarnaast verzorgen we op elk IFLA-congres een sessie over een bepaald onderwerp. De eerste keer, vier jaar geleden, ging het over durven uitkomen voor je mislukkingen. Als enthousiaste mensen beginnen we vaak vol goede moed aan een project, maar wat als dat project strandt? Wat doen we als het idee niet goed bleek? Wat als het faalde vanwege een gebrek aan steun of geld? Hoe gaan we met die deceptie om, en wat leren we ervan? Durven we die pijnlijke ervaring te delen met collega's?'

In 2019, in Athene, ging het over liefde op de werkvloer.

'We krijgen vaak de reactie dat we met de keuze van dit soort onderwerpen de lachers op onze hand proberen te krijgen, maar ze zijn niet grappig bedoeld. Integendeel, we zijn heel serieus. Liefde kan gepassioneerd zijn, maar ook droevig. Mensen ontmoeten elkaar in de bibliotheek. Soms treffen ze iemand voor wie ze als een blok vallen. Wat is ons beleid als een bibliotheekmedewerker verliefd raakt op een bezoeker? Of op een collega? Dergelijke vragen stoppen we het liefst weg, maar ze kunnen voor het management een navrante kwestie worden. Kunnen twee medewerkers die verliefd op elkaar zijn bijvoorbeeld op dezelfde afdeling blijven werken? Ook als de een de baas van de ander is? Als het gaat om liefde tussen medewerkers en bezoekers zijn er geen regels. In het onderwijs en de medische sector zijn die regels er wel, bij ons niet. Dat kan tot gênante situaties leiden.'

Heb je zelf wel eens vlinders in de buik gekregen vanwege een bezoeker of medewerker? En zo ja: wat deed je toen?

Schertsend: 'Ik ben verliefd geraakt op verschillende medewerkers. Omdat bibliothecarissen sexy zijn.' Ernstig: 'Als ik echt verliefd zou worden op een medewerker, zou ik niet blijven werken in hetzelfde team, maar de bakens verzetten, en ergens anders aan de slag gaan.'

Drie jaar geleden, in Kuala Lumpur, was het thema bibliotheekmode.

'Het is interessant om zulke thema's aan te snijden op het IFLA-congres omdat daar mensen met zo veel verschillende achtergronden aanwezig zijn. Een vraag die aan de orde kwam over mode was bijvoorbeeld: moet een bibliothecaris per se netjes gekleed gaan? En wat is netjes? Daarover bestaan veel verschillende meningen. Soms gerelateerd aan religie, soms gerelateerd aan de nationale cultuur.'

Mogen tatoeages van bibliotheekmedewerkers zichtbaar zijn? is een van de vragen die ik me van die sessie herinner.

'Waarop diverse antwoorden gegeven werden. Ik weet nog dat een Australische collega zei: "Het gaat erom dat je lekker in je vel zit en dat je vakbekwaam bent. Wat maakt het dan uit of je tatoeages of piercings hebt?" Een Egyptische bibliothecaris was het daar niet mee eens en liet weten: "Onze outfit hoort zo neutraal

Foto: P.Poschadel

Een maquette van de oorspronkelijke abdij van Saint-Corneille.

mogelijk te zijn." Allemaal persoonlijke opvattingen. In feite komt het hierop neer: vertegenwoordigen wij als bibliothecarissen een instituut of zijn we individuen met een ver reikende vrije keuze? Is het zaak dat de bibliotheek als instelling een strategische keuze maakt en het personeel bijvoorbeeld in een uniform steek? of mag elke medewerker zich naar eigen smaak en inzicht kleden? Ik weet het antwoord op die vraag niet.'

Is de IFLA New Professionals Special Interest Group een verzameling rebellen die de boel willen opschudden?

'Ja, we zijn een stel rebellen, maar wel rebellen met respect voor de oude garde. We willen de IFLA uitdagen. Soms is men gepikeerd door iets wat we oppakken, maar anderzijds zijn wij soms geïrriteerd door de stroperige procedures. Over het geheel genomen hebben we echter een prima relatie met de IFLA. *We are rebels, but we try to fit in the frame.* We zijn er niet op uit om mensen te beledigen. We willen ze prikkelen om na te denken over nieuwe vormen van bibliotheekwerk.'

Gaat de transitie te langzaam?

'Er moet verandering komen. En helderheid. Dat kan alleen door open te staan voor nieuwe ideeën. Ik zal een voorbeeld geven. De hele MeToo-discussie is aan de IFLA voorbijgegaan. Dat is toch vreemd voor een sector waarin zo veel vrouwen werken. Op deze plek van openbare dienstverlening ben je als vrouw kwetsbaar. Ik weet dat veel vrouwen in dit vak worden lastiggevallen door mannelijke bezoekers. Toch ontwijken we de gezamenlijke reflectie op dit onderwerp. Hetzelfde geldt voor het thema diversiteit. Dat thema is binnen het veelkleurige genootschap IFLA niet eenvoudig bespreekbaar. Een ander voorbeeld is de aanwezigheid van transgenders in het personeelsbestand van bibliotheken. Ook daarover voeren we discussie in de groep. Waarbij de meningen sterk verschillen, maar we maken het in ieder geval bespreekbaar.'

Wil de groep ook het imago van de bibliothecaris ombuigen? Het publiek ziet deze vooral als betrouwbaar en bescheiden.

'We moeten bescheiden blijven. Nederigheid is een mooie eigenschap. Maar ik pleit ook voor trots, want we zijn sterker dan we denken. Kent u die scène uit *Doctor Who*? Een student aan de universiteit vraagt de professor: "Waarom heeft u mij gekozen?" Deze antwoordt: "Als ik iets moeilijks uitleg aan studenten trekken ze meestal een gekweld gezicht, maar jij lachte." Dat is precies wat bibliothecarissen doen. Als wij iets moeten opzoeken of uitleggen wat ingewikkeld is, zijn we in ons element. Omdat we weten dat onze kennis gelimiteerd is, maar met al die boeken en documenten waar we de weg in weten, vormen we een factor van belang. Als IFLA-groep zijn we er niet op uit om het imago van bibliothecarissen te veranderen. Wat we wel nastreven, is ons als professionals ontwikkelen, onze digitale vaardigheden vergroten en daarmee een nog sterker stempel drukken op het maatschappelijk welbevinden. *We are not the main world changers today. It would be an illusion to say that. But the world needs librarians to change the world a bit more.*

Meer informatie is te vinden op bibliotheques.compiègne.fr.

De prachtige locatie van Bibliothèque Saint-Corneille leent zich uitstekend voor verschillende evenementen.

Het getijdenboek van Simon de Varie

Een puzzel in drie stukken

Getijdenboeken met miniaturen zijn blikvangers uit de middeleeuwen: met plaatjes versierde boekjes vol gebeden en andere teksten, bestemd voor privégebruik door wie het zich maar kon veroorloven. Met een mooi getijdenboek laat je zien wie je bent en wat je waard bent. Prestige en prijs verklaren de populariteit van zulke luxeproducten, en stimuleren ook hun overlevingskans. Er zijn er tienduizenden gemaakt en duizenden bewaard gebleven. Alleen de KB in Den Haag bewaart al meer dan tweehonderd getijdenboeken.

TEKST: ED VAN DER VLIST, CONSERVATOR MIDDELEEUWSE HANDSCHRIFTEN KB
FOTO'S: KB, MET UITZONDERING VAN AFBEELDING 5: J. PAUL GETTY MUSEUM

Via het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden ontving de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag in 1816 een boekje uit de voormalige stadhouderlijke bibliotheek. Het bestaat uit 88 perkamenten bladen, 176 bladzijden, van een Latijns getijdenboek uit het midden van de vijftiende eeuw, gebonden in een roodmarokijnen band uit de eerste helft van de zeventiende eeuw. Op de boekband pronkt in goud het wapen van de Franse edelman en diplomaat Philippe de Béthune (1561-1649) (afbeelding 1). Groot was de verrassing in 1890, toen de KB op een veiling een boek met eenzelfde band en identiek wapen wist te kopen. Het bevat 99 bladen uit hetzelfde middeleeuwse getijdenboek, en werd daarom naast het 'eerste deel' in de kast gezet. Duidelijk is dat kunstliefhebber De Béthune een oud getijdenboek heeft laten opsplitsen. Achterin 'deel twee' staat twee keer het jaar 1455 vermeld, wat aangeeft wanneer het oude boek moet zijn ontstaan. Voorin prijkt een adembenemend portret van Maria en Jezus; van de moeder die kijkt naar haar zoon, de zoon die op zijn beurt de kijker recht aanstaart (afbeelding 2). In de vier hoeken van de miniatuur zien we het wapen van de opdrachtgever en eerste eigenaar van het boek, Simon de Varie. Zijn naam is pas herontdekt in 1985, nadat het 'derde deel' met de 97 nog ontbrekende bladen van zijn getijdenboek was opgedoken bij een particulier in Californië en werd verworven door het J. Paul Getty Museum in Malibu.

De opdrachtgever

Tezamen vormen de drie delen dus een 568 bladzijden tellend getijdenboek uit 1455, gemaakt voor Simon de Varie. De Varie

was de zoon van een rijke textielkoopman uit Bourges. Hij komt in de bronnen voor tussen 1449 en 1463 en eindigde zijn leven als financieel ambtenaar onder koning Lodewijk XI. Zijn wapen in rood, met drie helmen en een ster, staat bladgroot afgebeeld op de keerzijde van de Madonnaminiatuur (afbeelding 3) en, bescheidener, in de ondermarge van het begin van de Mariagetijden, de kerntekst van ieder getijdenboek (afbeelding 4). In beide gevallen gaat het daar vergezeld van banderollen met de motto's 'Plus que jamais' en 'Vie a mon desir'. Dat laatste devies is een anagram van de naam van de opdrachtgever. Simon de Varie liet zich in zijn getijdenboek ook zelf afbeelden, in het 'Californische' deel zelfs naar het leven (afbeelding 5). Ook is te zien dat sommige van zijn wapenschilden zijn overgeschilderd in blauw, met gouden lelies en voorzien van een kroon: het wapen Bourbon-Condé. De overschildering is vermoedelijk een ingreep van boekenknoeier De Béthune, die naar het schijnt ook voor andere middeleeuwse handschriften uit zijn bezit een mooie herkomst bedacht.

De miniaturisten

Inhoudelijk is het gereconstrueerde getijdenboek van Simon de Varie niet heel opvallend. Het is een 'gewoon' Frans getijdenboek, met standaardteksten – de meeste in het Latijn, enkele gebeden in het Frans – in een normale volgorde. Enkele eigenaardigheden maken duidelijk dat het boek voor de opdrachtgever 'op maat' is gemaakt, dat wil zeggen niet kant-en-klaar lag te wachten op een willekeurige koper. Opmerkelijk is wel de versiering van het boek. Er hebben drie belangrijke miniaturisten aan het boek bijgedragen. Zij bepalen de uitzonderlijk hoge kwaliteit van het boek.

Hand A schilderde de belangrijkste miniaturen, zoals die van de vier evangelisten, bijna alle miniaturen in de Mariagetijden en de openingsminiaturen van de Kruisgetijden en de Zeven Boetpsalmen (afbeelding 4). Deze miniaturist is herkend als de zogenaamde Dunois-meester, zo genoemd naar een getijdenboek dat hij omstreeks 1440-1450 verluchtte voor Jean de Dunois, een bastaardzoon van de hertog van Orléans en medestrijder van Jeanne d'Arc. Mogelijk was zijn echte naam Jean Haincelin. Hij werkte in Parijs tussen ongeveer 1435 en 1465.

De iets vaardiger hand B was eveneens werkzaam in Parijs. Hij verluchtte twee misboeken voor kardinaal Jean Rolin, bisschop van Autun, en dankt daaraan zijn *nickname* Meester van Jean Rolin II (afbeelding 6). Voor Simon de Varie maakte hij vooral de initialen die zijn versierd met voorstellingen van personen of dieren. Beide kunstenaars werkten vaker samen. Hun samenwerking

voor Simon de Varie was misschien al een tikkeltje ouderwets in het midden van de jaren vijftig van de vijftiende eeuw. Mogelijk zocht de opdrachtgever daarom naar een meer eigentijdse kunstenaar om zijn boek te voltooien. Hij vond die in Tours. In Tours woonde en werkte Jean Fouquet. Hij wordt beschouwd als de belangrijkste Franse schilder van de vijftiende eeuw. Fouquet gaf het getijdenboek van Simon de Varie de *finishing touch*. Hij

schilderde onder meer zijn opdrachtgever, diens familiewapens en de majestueuze Madonna voorin het 'tweede' Haagse deel (afbeeldingen 5, 3, 2).

Wie in de Haagse delen wil bladeren, kan terecht op www.kb.nl/simondevarie. Geïnteresseerden in middeleeuwse miniaturisten in het algemeen kunnen een kijkje nemen op de website Lexicon van boekverluchters van Roel Wiechers: www.bookilluminators.nl.

1 Voorplat van een van de Haagse delen, met het wapen van Philippe de Béthune.

2 Maria met Christuskind; door Jean Fouquet.

3 Wapen en deviezen van Simon de Varie; door Jean Fouquet.

4 Aankondiging van de geboorte van Jezus aan Maria, met in de marges wapen en deviezen van Simon de Varie; door de Dunois-meester.

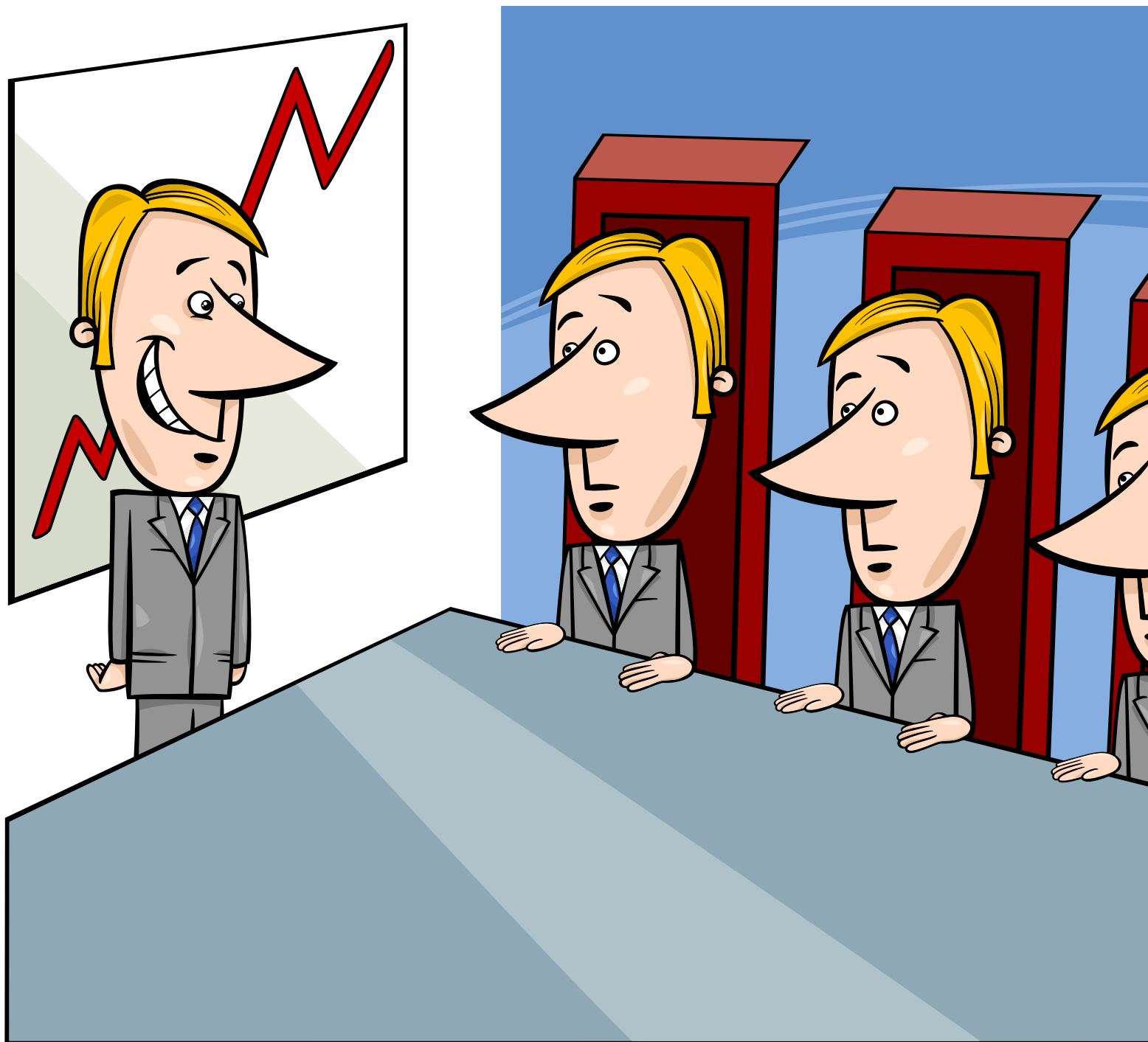
5 Simon de Varie geknield; door Jean Fouquet (J. Paul Getty Museum).

6 Madonna met knielende opdrachtgever; door de meester van Jean Rolin II.

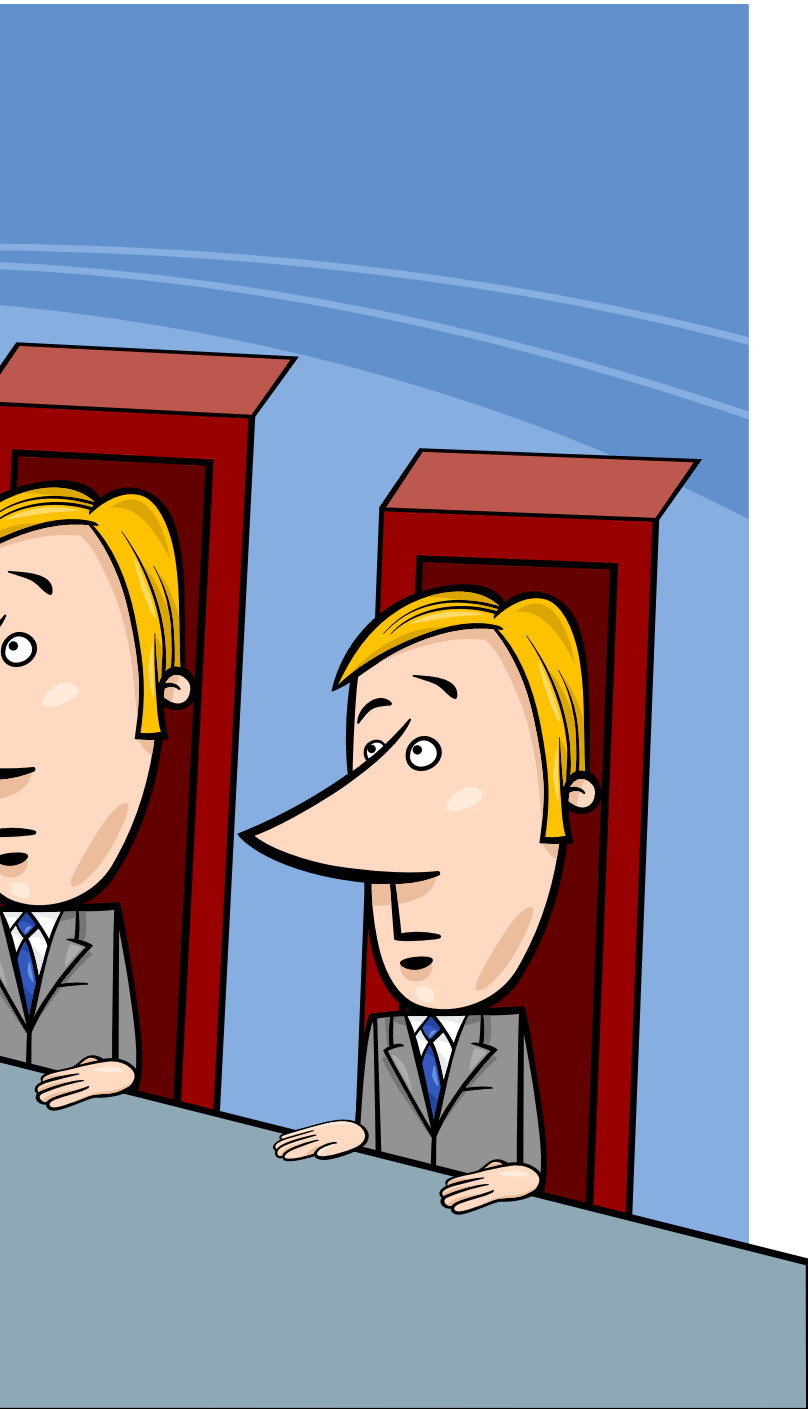
De RvT denkt proactief mee

‘Wij zijn de toezichthouders, maar de directeur is verantwoordelijk’

Stel, je zit in de raad van toezicht van een bibliotheek. Hoe ga je dan om met de Governance Code Cultuur? Met vergoedingen? Kom je wel eens in de verleiding om zelf even op de directeursstoel te gaan zitten? En kun je eigenlijk wel werkgever, toezichthouder én sparringpartner zijn? Drie leden van een raad van toezicht aan het woord.

TEKST: STAN VERHAAG, FREELANCE JOURNALIST EN LID VAN DE RVT VAN BIBLIONU • FOTO'S / ILLUSTRATIE: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Illustratie: Shutterstock

Laten we beginnen bij het begin. Waarom wordt een mens lid van de raad van toezicht (RvT) van een bibliotheek? Wat de drie voorzitters van RvT's in dit artikel gemeen hebben, is liefde voor het bibliotheekwezen. 'Het spijt me erg dat ik weg moet', zegt **Jitse Kingma** bijvoorbeeld. Zijn periode van tweemaal vier jaar in de RvT van de Bibliotheek Noord Fryslân eindigt op 1 januari 2021. Hij vindt het vooral jammer dat hij niet meer nauw betrokken zal zijn bij alle vernieuwingen die in Noord-Friesland gaande zijn. 'Ik vind het hartstikke mooi dat we steeds meer een onderdeel worden van het sociaal domein. Twee van onze vestigingen hebben tegenwoordig een servicepunt* voor een ING en een Rabobank. Prachtig toch? En laaggeletterdheid is een belangrijk thema, dat ook altijd een goede ingang vindt bij wethouders.' Al met al is het jammer dat zo veel mensen de bibliotheek alleen maar associëren met het uitlenen van boeken, meent Kingma. 'Onze naamsbekendheid moeten we niet zomaar opgeven, maar juist de andere dingen dan uitlenen maken het leuk en spannend.'

Sylvia Bakker-Kempen was bestuurslid bij een buitenbad en liet zich tijdens een bijeenkomst ontvallen dat ze ook wel iets wilde doen met lezen. Een paar maanden later werd haar gevraagd of ze voorzitter van de RvT wilde worden van de Bibliotheek Waterland. 'Toen ik in de RvT stapte, had ik eigenlijk geen idee wat het inhield', vertelt Bakker-Kempen. 'Maar nu weet ik dat we echt wat kunnen toevoegen én dat de bibliotheek veel meer doet dan mensen weten. In een recent convenant van de VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is dat bevestigd, want daarin staat dat de bibliotheek een belangrijke maatschappelijke functie heeft, maar dat beeld bestaat helaas veel minder in de Tweede Kamer en buiten de cultuursector, want daar zien ze ons vooral als uitleenbalie. Ook in de coronatijd hebben we echter bewezen veel meer te zijn dan dat. Een bibliotheek moet het hart van de samenleving zijn.'

De derde voorzitter is **Berry Verlijdsdonk**, voorzitter van de RvT van de Bibliotheek Helmond-Peel. Ook hij geeft blijk van betrokkenheid bij de maatschappelijke rol van bibliotheken: 'Laaggeletterdheid is in Helmond een gigantisch probleem. De kunst is om dat efficiënt te bestrijden, en dus niet met een initiatiefje hier en een projectje daar. Want dan heb je het over veel geld en weinig effect. Wij beschikken over de infrastructuur, laten we die dan slim inzetten.'

Geen geheimen voor elkaar

Van de drijfveren gaan we naar het werk van de RvT zelf. Voordat we de dilemma's bespreken waar je als RvT tegenaan kunt lopen,

is het ook interessant om de meer aardse zaken onder de loep te nemen. Hoe ziet de vergaderstructuur eruit bij deze drie raden van toezicht? Vergaderen ze bijvoorbeeld altijd samen met de directeur? En welke vergoedingen ontvangen ze? En waarom? In Waterland is de vergaderfrequentie vier maal per jaar, altijd samen met de directeur, een van die vier maal is er een vergadering met de accountant erbij en een met de or. 'En als er iets is, dan hebben we contact per mail of telefoon', aldus Sylvia Bakker-Kempen.

De Rvt van de Bibliotheek Noord Fryslân vergadert vijf à zes keer per jaar met de directeur erbij, eenmaal zonder haar en eenmaal met zowel or als directeur. Jitse Kingma: 'Die ene keer dat de directeur er niet bij is, evalueren we ons eigen functioneren: wat kan er beter? Zijn we scherp genoeg richting de directeur? Ook bereiden we dan het jaarlijkse gesprek voor dat de vicevoorzitter en ik hebben met de directeur over haar functioneren.' Kingma voegt eraan toe dat zijn RvT niet de behoefte voelt om vaker dan een keer per jaar te vergaderen zonder de directeur: 'We mogen

ons gelukkig prijzen dat zij ons in alles meeneemt. We hebben geen geheimen voor elkaar.'

In Helmond vergadert de RvT eens per twee maanden en altijd samen met de directeur. 'We zouden best eens apart kunnen vergaderen als RvT, maar daaraan hebben we geen behoefte', zegt Berry Verlijsdonk. 'Wel gaan we daarover afspraken op papier zetten, zodat we erop voorbereid zijn áls er zich eens iets voordoe, zoals een vertrouwenskwestie. Onze commissie remuneratie is bezig daarvoor een soort protocol op te stellen, waarin komt te staan dat we in sommige situaties een andere vergaderstructuur kunnen kiezen. Ook dat protocol stellen we op in nauw overleg met de directeur. Hij is daarin net zo reëel als wij.'

Bedroevend weinig over

Bij bibliotheek Helmond-Peel ging de overstap van het raad van bestuur-model naar het RvT-model gepaard met de introductie van een vergoeding voor de RvT-leden. 'We hebben gekozen voor een vergoeding omdat dat past bij een professionelere aanpak', ver-

Jitse Kingma, ex-voorzitter RvT van de Bibliotheek Noord Fryslân.

Foto: de Bibliotheek Noord Fryslân

klaart Berry Verlijdsdonk. 'Bovendien ben je op deze manier van het gezeur over reiskostenvergoedingen af.' De vergoeding bestaat uit een bedrag van tweehonderd euro per kwartaal. 'En let op,' voegt Verlijdsdonk eraan toe, dat bedrag is vastgesteld in overleg met de directeur, 'want we zitten hier niet ruim bij kas'. Na belastingafdracht blijft er voor Verlijdsdonk weliswaar 'bedroevend weinig' van zijn vergoeding over, maar dat doet er niet toe: 'Het gaat mij niet om het geld, en dat geldt gelukkig voor alle RvT-leden.'

In Friesland krijgen de RvT-leden duizend euro per jaar voor hun werkzaamheden, als voorzitter krijgt Kingma 1500 euro. 'Die bedragen vallen uiteraard keurig binnen de regels voor vrijwilligersvergoedingen', aldus de voorzitter. Om er na een korte stilte met Friese nuchterheid aan toe te voegen: 'Met deze bedragen vallen we net binnen de Wet normering topinkomens.'

Sylvia Bakker-Kempen verwijst voor een overzicht van de vergoedingen in Waterland naar de jaarrekening 2019. Daar staat op bladzijde 7 dat de voorzitter in het genoemde jaar 1101 euro bruto ontving 'plus een gratis bibliotheekabonnement van 66

euro'. De leden kregen 827 euro bruto plus het abonnement.

Governance Code Cultuur

En zo komen we bij waar het allemaal om draait: de bijdrage die je als RvT kunt en wilt leveren aan jouw bibliotheek. Waarin zit je toegevoegde waarde? Wat zijn je dilemma's? En hoe ga je integer te werk? Om met dat laatste te beginnen: de cultuursector kent sinds enkele jaren een richtlijn voor het invullen van goed bestuur, adequaat toezicht en transparante verantwoording: de Governance Code Cultuur. Waarom die code? Ten eerste is hij maatschappelijk gewenst, want als RvT moet je verantwoording kunnen afleggen over hoe je je taken uitvoert. Bovendien beschikken bibliotheken over een ANBI-status (algemeen nut beogende instellingen) en deze certificering vereist dat je de Governance Code volgt. Ook niet onbelangrijk: als bibliotheek werk je deels met subsidie van gemeenten (lees: publiek geld) en ook gemeenten willen graag inzicht in het functioneren van de bibliotheek. Op rijksniveau wordt de toepassing van de Governance Code voorgeschreven bij de

Sylvia Bakker-Kempen, voorzitter van de RvT van de Bibliotheek Waterland.

Foto: Sharon Hilgersum

Foto: Frank Kemme

Berry Verlijndonk, voorzitter van de RvT van de Bibliotheek HelmondPeel.

beoordeling, en tot slot kan de code bijdragen aan het aantrekken en vasthouden van sterke toezichthouders.

Kandidaten zijn afgevallen

Alle reden dus om de code te volgen, of op zijn minst serieus te nemen. In hoeverre doen 'onze' drie raden van toezicht dat? De RvT in Waterland volgde in 2016 een training speciaal voor raden van toezicht, toegespitst op strategie en integriteit. 'We deden rollenspelen en maakten een persoonlijke test over hoe we ons als lid van de RvT konden ontwikkelen', zegt Sylvia Bakker-Kempen. Ook in 2021 gaan de leden weer een training volgen. 'Onze bibliotheek staat er gelukkig financieel goed voor, en de RvT ziet erop toe dat dit zo blijft. We zorgen er daarbij voor dat we niet op de stoel van de directeur gaan zitten; de taakverdeling is nu duidelijk, we volgen de code en doen om de zoveel jaar ook een training om die code levend te houden. We bespreken de code en onze naleving ervan ook elk jaar met de accountant.'

Bij de Bibliotheek Helmond-Peel is de code gebruikt bij de sollicitatiegesprekken, zegt Berry Verlijndonk. 'We hebben alle sollicitanten enkele vragen gesteld om te peilen hoe zij tegenover de code staan, zonder deze expliciet te benoemen. Ik kan u vertellen dat enkele kandidaten zijn afgevallen vanwege de antwoorden die ze gaven op onze vragen. Kijk, die code is absoluut niet zaligmakend en nergens staat dat we verplicht zijn om ons eraan

te houden, maar hij steekt wel sterk in elkaar. Het belangrijkste is echter dat je de inhoud van de code volgt uit overtuiging, niet omdat het in een code wordt genoemd.'

Jitse Kingma vertelt dat zijn RvT om de twee jaar een zelfevaluatie organiseert met externe begeleiding. De laatste keer dat dat gebeurde, in januari 2020, legde de externe trainer de leden een aantal dilemma's voor, om de code nog beter tussen de oren te krijgen: Wat is je rol als RvT? Hoe rolbewust ben je? Hoe integer? 'Het ging om fictieve dilemma's, met links en rechts een herkenbaar element erin.'

Verzoek ingekaderd

Kingma vertelt dat niet lang na deze zelfevaluatie zich een kwestie voordeed die mooi aansloot bij de lessen van de code en van de zelfevaluatie. De or gaf namelijk te kennen dat ze vaker een-op-een met de RvT wilde overleggen. 'Dat verzoek hebben we ingekaderd,' zegt Kingma, 'want we willen niet in een situatie belanden dat we besluiten nemen buiten onze directeur om. De oplossing was dat de or-voorzitter en ik voortaan samen bespreken welke thema's de or behandeld wil hebben. En vervolgens neem ik dat mee in ons overleg als RvT met de directeur. In dat overleg bepalen we dan hoe we met het or-verzoek omgaan.' In Waterland beschrijft Sylvia Bakker-Kempen ook een casus waarbij de or betrokken was. Begin 2020 ging haar RvT op zoek

naar een nieuwe directeur. Daarvoor werd een wervingsbureau ingeschakeld. Uiteindelijk besloot de selectiecommissie slechts één kandidaat voor te dragen aan de or en het MT van de bibliotheek. 'Zij vonden het jammer dat ze geen keuze hadden uit meerdere kandidaten. Toen moesten wij tactisch motiveren waarom we dat zo hadden aangepakt: "In onze ogen is dit het beste voor de bibliotheek", legde ik uit. Die keuze heeft gelukkig goed uitgepakt. Juist in zo'n benoemingsprocedure is het belangrijk dat je als RvT, or en MT in je rol blijft. Ik zie in de politiek hoe lastig het kan zijn om in de juiste rol te blijven', zegt Bakker-Kempen – in het dagelijks leven is ze archivaris van de Tweede Kamerfractie van de VVD.

Museum, boekhandel én bibliotheek

In je rol blijven. Dat is voor elke RvT van een organisatie van cruciaal belang. Tegelijkertijd is het ook makkelijk gezegd. Want als RvT ben je toezichthouder, werkgever én klankbord. Dat zijn drie rollen ineen. Hoe verenig je die met elkaar? Of botsen ze wel eens? 'Toezichthouders nemen geen taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden over van het bestuur', staat er in de code. Maar ook: 'De RvT adviseert het bestuur anticiperend en reflecterend op beslissingen, gevraagd en ongevraagd.' Ga er maar aan staan!

Jitse Kingma vertelt dat zijn RvT de drie rollen van toezichthouder, werkgever en klankbord al tijdens de sollicitatieronde besprak met de kandidaat-directeuren. 'Wij streven als RvT naar open communicatie met de directeur. We houden niet van verrassingen. Met een open houding kom je verder in de wereld.' Die opstelling is deels een kwestie van door schade en schande wijs geworden, verklapt hij: 'In het verre verleden, voordat de huidige directeur aantrad, kwam het nog wel eens voor dat er ontwikkelingen waren waar we als RvT via-via achter kwamen. Dat beviel ons niet. Daarom hebben we nu heldere afspraken gemaakt met de directeur – en zij kan zich daarin helemaal vinden. Ze vraagt ons of wij vinden dat ze op de goede weg is, of dingen haalbaar zijn, welke dingen we als bibliotheek willen oppakken.'

Als voorbeeld noemt Kingma de plannen om in Harlingen een museum, boekhandel én bibliotheek in één pand onder te brengen – en dan ook nog met slechts één ingang. 'Dat vonden sommige inwoners wel een vergaand idee, dus de directeur vroeg hoe wij dat zagen. "Doen", zeiden wij. Het helpt om onze maatschappelijke functie vorm te geven, als bieb wil je tegenwoordig midden in de gemeenschap staan. En het is toch hartstikke leuk als je een boek komt terugbrengen dat je geweldig vond en dat je datzelfde boek dan meteen bij de boekhandel kunt kopen om cadeau te geven aan iemand?'

Sylvia Bakker-Kempen probeert de directeur van de Bibliotheek Waterland ook te ondersteunen in heel praktische zaken. Zo was ze laatst voor een presentatie bij het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum, informeerde ze meteen even wat er tegenwoordig zoal mogelijk is qua inzet van audiovisueel materiaal: 'Wij hebben een toekomstgerichte directeur, we willen als bibliotheek meer gebruikmaken van audiovisuele middelen, dus ik heb de contactgegevens van Beeld & Geluid aan hem doorgegeven. Ik verwacht wel dat hij daar zijn voordeel mee

doet.' Bakker-Kempen heeft er ook een term voor: 'proactief meedenken'.

Vooral zo blijven doen

In Helmond heeft Berry Verlijdsdonk een duidelijke afspraak gemaakt: als RvT-voorzitter wil hij best vaak contact hebben met de directeur als deze hulp nodig heeft of even wil spiegelen. 'Dus aarzel niet om contact op te nemen, zei ik tegen de directeur. Maar ik zei er ook bij dat één ding kristalhelder moest zijn: wij zijn de toezichthouders, maar jij bent verantwoordelijk.' Sterker nog, zegt de RvT-voorzitter, twee van de drie nieuwe RvT-leden zijn speciaal geselecteerd op hun vermogen om kritische vragen te stellen: 'Het gaat om een voormalig accountant en een emeritus hoogleraar. Zij kunnen op afstand staan, terwijl ik zelf meer een verbinder ben.' De nieuwelingen kwijten zich met verve van hun taak, stelt Verlijdsdonk tevreden vast: 'De eerste de beste vergadering bekeken ze een aantal financiële stukken uit het verleden en formuleerden ze de kritische vragen die toen gesteld hadden moeten worden. Aan het eind van die vergadering heb ik tegen hen gezegd: "Jongens, dit moeten jullie vooral zo blijven doen!"' Berry Verlijdsdonk mag zich dan een verbinder noemen, toch schuwt ook hij een kritische noot niet, zo blijkt: 'Onze directeur is afkomstig uit het bibliotheekwezen, hij is zeer jong, heeft een *open mind* én wil vernieuwen. Prima dus. Desondanks zie ik in de bibliotheekwereld een tendens van wat ik noem verambtelijking. Er wordt veel overlegd, het gaat over allerlei schijven en er wordt veel geredeneerd vanuit vaste producten. Ik schrijf dat deels toe aan de wijze waarop bibliotheken overkoepelend zijn georganiseerd. Op zich is er niets mis met het werken met vaste producten, maar laten we niet vergeten dat er in onze vier gemeenten ook allerlei specifieke uitdagingen zijn waar wij als bibliotheek mijns inziens op kunnen inspelen. Ik heb de wethouders daarop al gewezen voordat onze nieuwe directeur aan de slag ging: "Laat ons maatwerk leveren." Ze reageerden heel enthousiast.' Wie Verlijdsdonk zo hoort praten, zou bijna denken dat hij best zelf op de directeursstoel zou willen zitten. Hij begint hartelijk te lachen om deze suggestie: 'Nee hoor, ik zeg dit allemaal vanuit bevoegdheid. Toen we nog een RvB-model hadden, heb ik wel eens gekscherend gezegd: "Aan de kant, ik doe het zelf!" Maar gelukkig hebben we nu een directeur die het goed oppakt en ook oog heeft voor maatwerk.'

Vooral dimmen

Het laatste woord is aan Jitse Kingma, de man die op het punt staat afscheid te nemen van de RvT van de Bibliotheek Noord Fryslân. Heeft hij een gouden tip voor zijn opvolger als voorzitter van de RvT? 'Jazeker!', antwoordt Kingma gretig. 'Sta open voor nieuwe ontwikkelingen. Denk altijd eerst "Wat kunnen we?" in plaats van "Dat hebben we nog nooit gedaan." Ik zal de nieuwe voorzitter op het hart drukken om niet te dippen, maar vooral te dimmen. Dippen is denken in problemen. Dimmen is denken in mogelijkheden.'

Naschrift

*Zie ook het artikel op pagina 42 over het servicepunt bij de Bibliotheek Noord Fryslân.

Paulien Schreuder, directeur/bestuurder Bibliotheken Noord Fryslân en medewerker Esther van Dijk.

Een leeuw in de bieb

ING-servicepunt in bibliotheken Dokkum en Harlingen

Eind oktober opende Bibliotheken Noord Fryslân een ING-servicepunt in de bibliotheken van Harlingen en Dokkum. De ING sluit in die steden de kantoren, maar door deze samenwerking kunnen de voorzieningen voorlopig wel in stand blijven. Daarnaast kan de bibliotheek inwoners die niet digitaalvaardig zijn ondersteunen en bereikt de bibliotheek een nieuwe doelgroep. Paulien Schreuder, directeur/bestuurder Bibliotheken Noord Fryslân: 'Wij helpen hiermee het voorzieningenniveau op het platteland in stand te houden.'

TEKST EN FOTO'S: MARTIN DE JONG

In *Bibliotheekblad* 9/2019 werd bericht over een succesvolle samenwerking in Harlingen, waar de bibliotheek, boekhandel Van der Velde en gemeentemuseum Het Hannemahuis voordeelers waren geworden. Er is een goede aanleiding om terug te keren, want de bibliotheek is sindsdien verrijkt met een ING-servicepunt, net als de vestiging Dokkum van de Bibliotheken Noord Fryslân, die in Schiermonnikoog volgt. Daardoor kunnen na de sluiting van de ING-kantoren in die gemeentes de klanten voor informatie terecht in de bibliotheek, en worden daar meteen ook verder geholpen om digivaardig(er) te worden, bijvoorbeeld via het Informatiepunt Digitale Overheid. Voor zowel bank als bibliotheek een win-win, waarbij de bibliotheek een financiële vergoeding ontvangt waardoor het mogelijk was nieuwe medewerkers aan te trekken om het servicepunt te bemensen, onder wie Esther van Dijk. De nieuwe medewerkers worden ook bibliotheekmedewerkers en zullen niet alleen het informatiepunt bemensen. Hoe kwam een en ander tot stand?

Directeur/bestuurder Paulien Schreuder: 'Aanvankelijk benaderde de ING boekhandel Van der Velde, want ze werken al samen met Primera, boekhandels, de Read Shop: dat soort plekken zoeken ze. Toen zei directeur Ad Peek van Van der Velde tegen mij dat het volgens hem meer iets voor ons was dan voor hem. Want waar het de ING om gaat, is het ondersteunen van de klanten die niet digitaal vaardig zijn. En dat is natuurlijk bij uitstek de doelgroep die wij als bibliotheek binnen willen hebben. Het zijn mensen die geen smartphone hebben, of thuis geen wifi, of er niet mee kunnen omgaan. En het mooie is, als zij bij ons komen ga je het gesprek met ze aan en probeer je ze te helpen met bankzaken. Maar je probeert hen ook door te verwijzen naar de andere dienstverlening. Daarom was ik meteen enthousiast. Want dit is een compleet nieuwe doelgroep voor ons, en als je vertrouwen opbouwt, kun je uiteindelijk zeggen: wilt u misschien ook een DigiD aanvragen? Dan kunnen we u daarbij helpen. Mensen die bovendien moeite hebben met taal kunnen we ook ondersteunen. Dus voor ons gaf het eigenlijk automatisch toegang tot een nieuwe doelgroep.'

En ook voor de ING was het een uitkomst.

'Die kan met de paar klanten die per dag nog komen geen kantoor openhouden, en eigenlijk ook geen medewerker in dienst houden. Dus voor hen is samenwerking met een partner die het ook kan bemensen ideaal. Voor bibliotheekmedewerkers is het natuurlijk wel even wennen, dat er zo'n nieuwe rol bijkomt. De een is daar meer enthousiast over dan de ander.'

Hebben de bibliotheekmedewerkers hier een cursus voor gevolgd?

'Ja, een cursus e-learning. Wij hadden die gesprekken met de ING gehad en wij waren enthousiast, maar hadden zelf niet de e-learning gedaan. Toen de medewerkers ermee begonnen waren ze onaangenaam verrast door wat er allemaal bij kwam kijken. We voelden toen dat er weerstand ontstond, er waren mensen op de werkvloer die zeiden: ik wil dit niet. Daarom hebben we gezegd: dan doe je het niet, dan hoeft het niet. Want als je het niet wilt, dan straalt je dat ook uit naar de klant. Maar er zijn ook

medewerkers die het leuk vinden. Natuurlijk ziet iedereen de maatschappelijke aspecten, ook de medewerkers die zeggen: dat is niets voor mij. En dat we ermee een nieuwe doelgroep binnenkrijgen, vindt iedereen heel erg leuk. Dat is de grote winst van dit hele verhaal.'

Hoe waren elders in de provincie de reacties?

'Ik had verwacht dat de collega's in Friesland zouden zeggen: wat doe je nou, Paulien!, maar Drachten overweegt het nu ook. En het is natuurlijk leuk dat er een financiële vergoeding tegenover staat. Vooral nog gaat die in de uren van de mensen zitten, maar ik denk dat als het ingebed is, we dat geld ook weer kunnen gebruiken voor andere dingen.'

Gaat het om uitbreiding van de uren voor de betreffende medewerkers?

'Het is meer een uitbreiding van de formatie, op dit moment. Er werken ongeveer zes mensen vanuit ons eigen vaste team, en we hebben nieuwe mensen aangenomen. Ik denk dat in totaal acht medewerkers ingewerkt worden op het ING-servicepunt. Met heel nadrukkelijk de opdracht: probeer ze door te geleiden naar andere diensten die we hebben.'

Een van de aspecten van frontofficewerk is klantcontact, dat staat bij het ING-servicepunt centraal, dat moet voor de medewerkers prettig zijn.

'Ja, maar je moet die ING-dingen ook durven doen. Want er kan een vraag bij zitten zoals er in de eerste week al was: wilt u even 25.000 euro overmaken. En als je dan net op de vloer staat, schrik je wel een beetje.'

Je moet dingen uitleggen die je net geleerd hebt.

'Precies. En het is informeren, niet adviseren: wij doen geen hypotheekgesprekken. En we streven ernaar dat de klant op de app komt. Want als de klant op de app komt, kan ie alles zelf. En dat is natuurlijk de doelstelling van de ING, die wil de klanten zelfredzaam maken. In dit gebied heeft echter niet iedereen een smartphone. De banken gaan er zomaar van uit dat iedereen die heeft. Dat dat niet zo is, is wel een punt dat speelt. En ik was wel verbaasd over de grote hoeveelheid mensen die nog niet digitaal waren. Dat is best substantieel. Zowel hier in Harlingen als in Dokkum.'

Daar verbetering in brengen past bij het streven van de bibliotheek.

'De mensen die in onze Digi-Taalhuizen komen, en dat hebben we natuurlijk ook met corona gemerkt, krijgen dan de beschikking over een iPad of een laptop. Maar als ze thuis zijn kunnen we ze maar moeilijk bereiken, want ze hebben daar geen apparaat of wifi. Vaak ontbreken de financiële middelen om die investering te doen. Dan is het een vicieuze cirkel: je hebt de spullen niet, je hebt geen wifi, dan raak je dus buiten de maatschappij. Daar hebben wij het in het laatste bestuurlijk overleg met de wethouders ook over gehad, en die zeiden: daar moeten we goed naar kijken. Dus daar heb ik nu ook individuele gesprekken over: mis-

Het ING-servicepunt in de bibliotheek van Harlingen.

schien zit er nog wat in het participatiebudget om voor mensen een iPad of wat dan ook beschikbaar te stellen.'

Blijkens het persbericht blijft het bibliotheekbankieren niet beperkt tot de ING.

'Toen de ING kwam, vond ik het heel logisch om ook de Rabobank te bellen. Want je probeert onafhankelijk te zijn. Hun kantoor in Sint-Annaparochie ging dicht, hetzelfde als er elders gebeurt, en ze zeiden: zouden wij ons spreekuur bij jullie kunnen doen? En dus gaan we in Sint-Annaparochie met de Rabobank samenwerken. In het kader daarvan gaan we het internetbankieren breder oppakken: bij de basisvaardigheden hoort internetbankieren ook. Dan zijn er die ING-servicepunten, en is er de ondersteuning van de Rabobank.'

Op een locatie waar de ING zit, komt daar de Rabobank bij?

'Dat past niet in het concept van de ING, maar er komen hier wel mensen die niet weten hoe ze moeten Rabobank-bankieren. Dan zeggen wij als bibliotheek natuurlijk niet: sorry, hoor, dat zoekt u maar uit. Dan ga je met die mensen naar een publieks-pc, en steun je die klanten. Het is allemaal nog heel pril, we moeten gaan kijken hoe we deze mogelijkheid optimaal kunnen benutten. Het zijn ook leuke extra inkomsten voor ons,

maar uiteindelijk doen we het voor die burgers, want die vallen tussen wal en schip. Ze hebben soms financiële problemen omdat ze de stukken niet goed kunnen lezen, maar hebben ook geen overzicht over hun bankzaken. En hoe mooi is dan internetbankieren, waarbij je wel zicht hebt op je financiën. Het zijn allemaal basisvaardigheden waarvan wij zeggen: daar past ons werk eigenlijk naadloos bij.'

Is het als bron van inkomsten vergelijkbaar met een uitbestede horecavoorziening?

'Dit geeft wel wat meer inkomsten. In feite verhuren we dertien vierkante meter. Ze vergoeden daarbij alle scholing et cetera, en zij kunnen in hun systeem zien wat wij doen. Er zit ook een stuk basisvergoeding in voor dat we er zijn. En stel dat je een klant enthousiast krijgt voor de app, dan zit daar nog een extra *incentive* op, zal ik maar zeggen.'

Bestaat het gevaar dat, als het een bron van inkomsten is, de gemeente navenant kort op de subsidie? Of zien zij eerder het maatschappelijk belang ervan in?

'Ik denk dat laatste. Toen de ING hier in Harlingen stopte, in april was dat, of nog eerder zelfs, werden er al vragen in de raad gesteld. Ik denk dat men het erg waardeert dat wij deze rol op ons nemen. Uiteraard zal op een gegeven moment dat gesprek

wel gevoerd worden, maar ik kan nu ook aantonen: we hebben er extra inzet op. Want je moet dit ook bemensen. En ik hoop dat, als het allemaal z'n plek gekregen heeft en we een halfjaar verder zijn, het gewoon geïntegreerd wordt in de reguliere dienstverlening. Wat daarbij ook meespeelt, is dat onze gemeentes zien dat wij echt een waardevolle partner zijn bij het zelfredzaam maken van deze burgers.'

Je zou in de bibliotheek ook nog een OW-chip-oplaadpunt kunnen hebben.

'Dat zou zeker kunnen, omdat er mensen zijn die dat opladen moeilijk vinden. Ik weet van heel veel mensen in het Digi-Taalhuis dat die niet met het OV reizen, ze zouden niet weten hoe ze die chip moesten opladen, maar we hebben het verzoek voor een oplaadpunt nog niet gehad (lacht).'

Een ING-servicepunt wil nog niet zeggen ook een geldautomaat in de gevel, met het gevaar van plofkraken en dat soort ellende.

'Nee. De veiligheid van de medewerkers staat voorop. Ik heb tegen de ING gezegd: het is bespreekbaar als er geen geld bij komt.'

Heeft de regionale pers het initiatief opgepikt?

'Dat vind ik zo verrassend: ze hebben klakkeloos het persbericht overgenomen. Terwijl ik denk: dit vraagt toch om toelichting. Want het is redelijk bijzonder, wat hier gebeurt. Dit is de eerste keer dat een bibliotheek samenwerkt met de ING.'

De ING-servicepunten in Dokkum en Harlingen zijn er sinds eind oktober. Hoe zijn de eerste ervaringen?

'Ik hoor dat de klanten van de ING blij zijn. Er is heel veel geduld, omdat iedereen ingewerkt moet worden, maar dat gaat heel voor spoedig. Bij de ING zijn ze betrokken. Want toen het toch echt wel even spannend was, van jongens, hoe gaan we dat nou doen, hebben we samen naar een oplossing gezocht. En die samenwerking loopt gewoon hartstikke goed. Ik ben er blij mee. We hebben wel tegen elkaar gezegd, zeker in het begin: hebben we nu wel een goede keus gemaakt? Maar onze raad van toezicht zei: soms gaat het niet zo goed als je denkt, maar het is wel een goede keus. Hij klopt wel, hij past bij jullie opdracht. Dat is ook wel fijn, dat je steun vanuit je eigen raad van toezicht krijgt. En het blijft niet bij Dokkum en Harlingen. In januari gaat de vestiging Schiermonnikoog na de verbouwing weer open en daar gaan we ook weer met eigen medewerkers een ING-servicepunt bemensen.'

Ook daar voorzien jullie dan in een behoefte.

'Wij helpen hiermee het voorzieningenniveau op het platteland een beetje in stand te houden. Als wij het ING-servicepunt niet genomen hadden, was het kantoor dat gesloten werd niet meer teruggekomen. Ik vind die maatschappelijke rol die je als bieb kunt spelen om ook die voorzieningen op de been te houden prachtig, als je die mogelijkheden hebt. En die hebben we hier. Er zijn wel mensen die zeggen: daar ben jij toch niet verantwoordelijk voor? Nee, ik ben er niet verantwoordelijk voor. Maar als we er een bijdrage aan kunnen leveren, waarom zouden we het dan niet doen?'

Ook Rabobank zoekt samenwerking met de bibliotheek

TEKST: BART JANSSEN

De bibliotheek in het Drentse Roden gaat onderdak bieden aan een servicepunt van de Rabobank. Biblionet Drenthe en Rabobank Noordenveld West Groningen hebben daartoe een samenwerkingsovereenkomst getekend. De Rabobankvestiging verhuist van de Wilhelminastraat naar de bibliotheek aan de Heerestraat 178 in Roden. Bij het servicepunt in de bibliotheek kan men terecht voor vragen en advies. Er is geen pin- of stortapparaat aanwezig. Elders in Roden zijn hiervoor pinautomaten van Geldmaat beschikbaar.

Carlo Ezinga, directievoorzitter Rabobank Noordenveld West Groningen, zegt over de samenwerking: 'De bibliotheek is een veelzijdige plek waar Rabobank aanwezig wil zijn voor haar klanten. Met een plek in de Bibliotheek Roden is een goede locatie gevonden om de dienstverlening in Roden voort te zetten. We zijn blij dat we, zodra de coronamaatregelen het toelaten, open kunnen op deze nieuwe plek. Met een servicepunt in de bibliotheek beweegt de Rabobank mee met de veranderende behoeften en keuzes van haar klanten. Er is minder behoefte bij klanten aan een fysiek bezoek aan bankkantoren. Steeds meer mensen kiezen voor het gemak van thuisbankieren via telefoon, e-mail of online kanalen. Voor de bank een aanleiding om de

invulling van haar dienstverlening te heroverwegen en een compacter servicepunt te betrekken waarbij er ook op andere fronten samenwerking kan worden gezocht met de bibliotheek. We zijn blij dat we binnenkort een servicepunt kunnen openen in een omgeving die past bij de doelgroep die ons kantoor nog fysiek bezoekt. Het past bij het coöperatieve karakter van de bank om op verschillende manieren dichtbij te zijn, online maar zeker ook fysiek. Op verschillende terreinen werken we samen met bibliotheken in de regio en nu in Roden ook samen in één pand.'

Overigens komt het meer voor dat de Rabobank intrekt bij bibliotheken. Zo verhuisde begin vorig jaar de lokale Rabobankvestiging in Gieten naar de bibliotheek en verhuisde Rabobank Middelburg per 1 augustus 2020 naar het gebouw van ZB aan de Kousteensedijk. Perry Moree, directeur-bestuurder van ZB, stelde bij die gelegenheid: 'De ZB verwelkomt graag bezoekers en wil hun een zo breed mogelijk aanbod aan diensten bieden. Dit kan variëren van het bekende lenen van boeken, een krant of tijdschrift lezen, een cursus volgen, een tentoonstelling bezoeken, tot hulp bij het doen van de belastingaangifte. In zo'n brede bibliotheek past een vestiging van de Rabobank uitstekend. Een prima voorbeeld van publiek-private samenwerking, dat we graag verder uitbouwen.'

Ton van Vlimmeren, ex-directeur van de Bibliotheek Utrecht

‘De bibliotheek is mij altijd blijven boeien’

Ton van Vlimmeren is niet altijd een fervent bibliotheekboekenlezer geweest. Toch verbond hij zich uiteindelijk twintig jaar aan de Bibliotheek Utrecht, waar hij eind december afscheid nam. Een plek die hem bleef boeien, mede dankzij de zo vlug veranderende rol van de bibliotheek.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO'S: ZIE FOTOCREDITS LANGS ZIJKANT FOTO'S

Was je altijd al een boekenfanaat?

‘Als kind was ik zeker een heftige bibliotheekgebruiker. Ik heb alle boeken in de dorpsbibliotheek gelezen. Ik haalde zelf mijn boeken, en als die uit waren, begon ik aan die van mijn oudere broer, en als die op waren aan de boeken van mijn zussen. Die leesmeters maakten mij ook tot een betere leerling. Ik zie mezelf als een voorbeeld van het type kind dat veel baat bij lezen heeft gehad. Toen ik zestien was, wilde ik piloot worden. Helaas werden er maar een paar jongens – nog geen meisjes, in die tijd – toegelaten tot de academie. Ik moest nadenken over een alternatief. Een beroepskeuzetest vertelde mij dat ik iets met mensen moest gaan doen, en gaf mij de volgende suggesties: buschauffeur, tandarts en maatschappelijk werker. Ik heb toen gekozen voor de opleiding psychologie, waarbij ik mij met name richtte op het onderwijs. In de jaren tachtig werd ik bij gemeente Utrecht verantwoordelijk voor het onderwijsachterstandenbeleid. In de onderwijsvoorrangingsgebieden werd extra geïnvesteerd om de kansen voor buitenlandse en arbeiderskinderen te vergroten. Bij die projecten was ook de bibliotheek betrokken.’

Hoe ben je vervolgens bij de Utrechtse bibliotheek beland?

‘In 1995 kwam ik op straat een van de bibliothecarissen tegen met wie ik destijds had samengewerkt, Wendy de Graaff. Laten we koffiedrinken, zei ze. Onze directeur gaat met pensioen en jij moet haar opvolgen. Ik was niet meteen overtuigd van de match: net als velen zag ik de bibliotheek als een wat stoffig instituut. Ik had niet eens een bibliotheekabonnement: ik was meer een koper en een krijger. Toch werd ik warm van de gedachte aan de slag te mogen met de opgaven die er lagen. Mijn voorganger had zich flink verzet tegen de bezuinigingen die door de gemeente waren opgelegd, en dat had de onderlinge relatie flink onder druk gezet. Ik moest, kortom, één miljoen gulden bezuinigen, reorganiseren én de relatie met het gemeentebestuur verbeteren. Ik zag mezelf meer als een transitimanager; ik dacht niet dat ik de rest van mijn werkende leven in de bibliotheek zou doorbrengen.’

Toch bleef je nog een tijdje hangen.

‘Na een jaar was iedereen nog steeds enthousiast: het gemeentebestuur, de ondernemingsraad en, niet onbelangrijk, ikzelf. Destijds vond ik flexibiliteit in mijn werk erg belangrijk: ik wilde niet eindeloos in een bepaalde baan blijven hangen, maar de bibliotheek bleek in zo veel verschillende opzichten een fantastische plek waar ik graag langer wilde blijven. Ik werd zo gelukkig van de grote maatschappelijke betekenis van de bibliotheek: elke dag stonden mensen voor de deur te wachten tot we opengingen. Daarnaast bevond de bibliotheek zich toen al in een turbulent veld, midden in de snel veranderende informatiesamenleving, waardoor in mijn behoeften aan verandering ruimschoots werd voorzien. Plus: de reusachtige passie waarmee medewerkers in de bibliotheeksector te werk gaan, charmeerde mij. Ik bleef ook omdat ik door mijn werk bij de gemeentelijke bibliotheek van Utrecht de mogelijkheid had om op andere plekken in de gemeente klussen te doen. Dat betekende veel en hard werken, maar dat geldt voor elke bibliotheekdirecteur. Ik heb altijd van mijn werk genoten.

Na vijf jaar werd ik lid van het netwerk van de Bertelsmann Stiftung; de goedbedoelinstichting die aan een groot Duits uitgeverconcern hangt. Hun programma voor bibliotheken zorgde ervoor dat ik onderdeel werd van een internationaal netwerk van vijftien bibliotheekdirecteuren die trends identificeerden, onderzochten, beschreven en presenteerden op conferenties. Dat was een groot cadeau: ik kreeg de kans te sparren met collega's van over de hele wereld.

Ik herinner me nog hoe ik me voelde toen ik in het vliegtuig naar huis zat vanuit Singapore, waar mijn eerste bijeenkomst had plaatsgevonden. Daar werkte men met RFID-chips in boeken, die voor de selfservice alleen maar over een scanplaat hoefden te worden gehaald. Hoe geïnspireerd ik ook was geraakt door wat ik had gezien, ik was ook verdrietig, omdat ik dacht dat we in Utrecht nooit zo ver zouden komen. Wat toen voor mij toekomstmuziek leek, werd twee jaar later, in 2003, al in onze bibliotheek geïmplementeerd, met dank aan de hulp van de NBD en mijn

Foto: Marjolein Spronk

'Ik had nog best een tijdje door gekund. Ik ben nog steeds heel bevlogen wat mijn vak betreft. Tegelijkertijd is het ook goed dat iemand het stokje overneemt.'

contacten in het buitenland. Ook heb ik in Utrecht internationale conferenties weten te organiseren voor de Nederlandse bibliotheekgemeenschap.'

Toch zei je na tien jaar de bibliotheek gedag.

'In 2005 dacht ik: nu zit ik tien jaar in deze wereld, ik wil niet te lang blijven hangen. Toen vroeg de Utrechtse wethouder van vastgoed en grondzaken of ik daar geen directeur wilde worden. Sommigen vonden dat een gekke overstap. Toch deed ik ook daar mijn best om mensen zo prettig mogelijk te laten wonen, werken en leven. Het was fantastisch om nieuwe dingen neer te zetten: van scholen tot het bouwen van het muziekcentrum dat nu TivoliVredenburg heet. Vervolgens werd ik door een *job rotation* binnen de gemeente directeur wijken, waar ik verantwoordelijk was voor de participatie van burgers, publieksdienstverlening en wijkveiligheid. Vervolgens stond ik opnieuw op een kruispunt: blijf ik bij de gemeente of ga ik ergens anders kijken? Toen kwam de directeursfunctie bij de bibliotheek weer vrij. Ik realiseerde me dat die baan de leukste was die ik ooit had gehad. Natuurlijk leverde dat allerlei vragen op. Kan ik zomaar weer aanhaken? Ben ik fris genoeg voor de functie? Zal ik voldoende worden uitgedaagd? Als ik tot aan mijn pensioen als directeur bij de bibliotheek moet blijven, is dat dan goed voor het bedrijf? En voor mij?

Ik heb geen seconde spijt gehad. Op mijn eerste werkdag stonden er meer bloemen dan bij mijn vertrek een aantal jaren daarvoor. Er stonden drie opdrachten voor mij klaar: maak de bibliotheek los van de gemeente en verzelfstandig de organisatie tot een stichting, zorg voor de totstandkoming van provinciale samenwerking en bouw een nieuwe centrale bibliotheek. Het eerste doel bereikten we in 2013, na een lang en ingewikkeld proces. De kredietcrisis maakte het financieel lastig om op eigen benen te kunnen staan. Toch ben ik blij dat we de stap hebben gezet: ook al ben je als bibliotheek sterk afhankelijk van subsidies, wanneer je een zelfstandige organisatie bent, heb je meer handelingsvrijheid en ben je zelf honderd procent verantwoordelijk voor wat je doet en maakt.

Ook met het tweede doel ging het heel voortvarend: de bibliotheken in de provincie werkten al veel met elkaar samen, bijvoorbeeld met één gezamenlijke bibliotheekpas en een provinciaal collectieteam. Dat zorgde voor veel efficiëntie. De stap richting één organisatie is echter nooit gezet. Dat vond ik jammer: het had van grote meerwaarde kunnen zijn. Toch zie ik nu ook hoe ingewikkeld het is om bibliotheken die zich in zulke verschillende snelheden ontwikkelen bij elkaar in één organisatie te houden.'

En dan stond nog die nieuwe centrale bibliotheek op het lijstje.

'Toen ik in 2005 vertrok, was de basis voor die nieuwe vestiging al gelegd. Ik dacht: iemand anders gaat die bibliotheek bouwen. Door een telfout in de aanbesteding voor de architect lag het proces echter twee jaar lang stil door processen voor de rechtbank. Vervolgens kwam in 2008 de kredietcrisis, die het project in een ander financieel kader plaatste. In 2010 waren er gemeenteraadsverkiezingen, kwam er een ander college en verdween de bestuurlijke wil om het plan door te zetten. Terwijl alles klaarlag:

het ontwerp was bepaald, de plek was vastgesteld en het geld was gereserveerd.

Inmiddels werd de nieuwe centrale bibliotheek door de pers bestempeld als een megalomaan project. Het project werd in 2014 met één stem verschil door de gemeenteraad van tafel geveegd. Toen twitterde de directeur van verzekeringsmaatschappij ASR: ik heb nog wel een pandje vrij. Het bleek het Utrechtse postkantoor. Binnen twee weken zaten we bij de architect. Nu zitten we in het hart van de stad én in het hart van de Utrechters. Dat was ons met nieuwbouw nooit gelukt.

In mijn tijd hebben we ook hard gewerkt aan de vernieuwing van onze dertien wijkbibliotheken. Daar zit zo'n belangrijk deel van onze doelgroep. Leidsche Rijn duurde 23 jaar, Neude 22 jaar. Het is bijna onverantwoord hoeveel aandacht en energie de organisatie aan bouwprojecten heeft moeten besteden, maar ik blijf zeggen: een goede plek is belangrijk. Ik ben ontzettend trots op alle collega's die zich tijdens mijn loopbaan bij de bibliotheek zo enorm hebben ontwikkeld. Ik heb medewerkers zien uitgroeien van jeugdbibliothecaris tot programmeur. Ook ikzelf: ik heb tot op de dag van vandaag elke dag iets nieuws mogen leren; ik ben een bevoorrecht mens.

Ik heb zo veel veranderingen gezien. Ik herinner me nog de digitale trapveldjes: de eerste hoeken met computers waar mensen hun digitale vaardigheden konden bijspijkeren. We hebben afscheid genomen van de collega's die knipselmappen met krantenartikelen gesorteerd op thema maakten. De bibliotheek is enorm veerkrachtig gebleken. Dat laten we ook tijdens deze crisis weer zien: in de krant is bijna geen negatief woord over de bibliotheek te vinden.'

Hoe zou je je leiderschapstijl typeren?

'Daarin heb ik een ontwikkeling doorgemaakt. Toen ik in 1995 begon, liep ik meer met de vlag voorop. Ik houd er ontzettend van om met een gideonsbende iets nieuws neer te zetten. In de loop van de tijd ben ik meer ondersteunend geworden. Er zijn bibliotheekmedewerkers die graag een nabije directeur willen die ze met grote regelmaat op de vloer zien. Dat begrijp ik heel goed: in een omgeving die zo snel verandert wil je weten aan wie je je toekomst toevertrouwt. Toch vond ik dat moeilijk: ik zie dat eerder als een taak van de teamleiders. Ik moet op andere plekken zijn, ik ben van het geld, de politiek, de partners en het netwerk. Dat heb ik als een spanningsveld ervaren.

Na al die jaren in het bibliotheekveld voel ik me heel rijk. Ik heb veel kennis mogen opdoen, ook over de grens, en mocht die vervolgens delen met anderen en inzetten om de uitdagingen die voor ons lagen te trotseren. Toen in 2015 de Tour de France in Utrecht startte, kreeg ik van medewerkers een bolletjestrui. De symboliek: we hebben nog veel bergen te overwinnen, maar samen komen we er.

Om die enorme stappen te zetten, weet ik inmiddels, moet je een veeleisende directeur zijn, die niet op de winkel past, maar de spanning erin houdt en zijn medewerkers uitdaagt.'

Hoe voelt het om met pensioen te gaan?

'Ik had nog best een tijdje door gekund. Ik ben nog steeds heel bevlogen wat mijn vak betreft. Tegelijkertijd is het ook goed dat

iemand het stokje overneemt. De organisatie heeft na tien jaar weer iemand nodig die het roer durft om te gooien. Toch voelt het gek om afscheid te nemen, hoewel ik moet bekennen dat het fijn is dat sommige dingen niet meer hoeven. Ik ben niet van plan achter de geraniums te gaan zitten. Ik blijf komend jaar nog voorzitter van EB-LIDA – de Europese bibliotheekorganisatie – en per 1 januari word ik commissaris bij een woningcorporatie. Verder ga ik de komende maanden nog ontdekken wat ik ga doen. Een beetje reizen was leuk geweest, maar dat zit er de komende tijd helaas niet in.'

Je hebt altijd hard gewerkt. Hoe kijk je daarop terug?

'Ik heb tijdens mijn werkende leven veel nevenfuncties vervuld. Ik ben actief geweest in de WSF-bibliotheken, nu PLUSbibliotheken, ik ben vicevoorzitter geweest van de VOB en van de landelijke inkoopcommissie. Ook was ik lid van de Landelijke Stuurgroep Bibliotheekvernieuwing, die ervoor moest zorgen dat zeshonderd losse bibliotheken tot honderdvijftig organisaties werden teruggebracht. De balans tussen werk en privé is altijd schipperen. Toch heb ik altijd gezegd: als ik er morgen niet meer ben, moet ik kunnen zeggen dat het goed was. Mijn vader werd op zijn 56ste door een auto geschept. Plots was hij er niet meer. Dat houd ik altijd in mijn achterhoofd. Ik heb dus niets uitgesteld voor na mijn pensioen. Dat maakt het ook makkelijker om nog even aan het werk te blijven.'

Welke hobby's hoop je de komende tijd weer meer aandacht te geven?

'Ik zou graag weer meer gaan fietsen. Verder ligt de tuin hier al een tijdje te wachten tot de vestiging aan de Neude klaar zou zijn. De afgelopen tijd benutte ik mijn thuiswerkpauses soms om even wat onkruid tussen het groen vandaan te trekken. Een tuin is een heerlijke plek om je zinnen even een kwartiertje te verzetten.'

Welke boeken en films liggen op je te wachten?

'Ik houd van biografieën. Ter ontspanning lees ik ook graag Scandinavische detectives en thrillers. Ik kan ook enorm genieten van boeken als *Een kleine geschiedenis van bijna alles* van Bill Bryson. Ik houd van zo veel dingen. Je kunt mij met heel veel verschillende boeken blij maken.

De films hebben wel wat onder het werk geleden. Ik ben geen televisiekijker; alleen het nieuws en documentaires willen mij nog wel eens voor zich winnen. Een film mag van mij tot nadenken stemmen. Wel merk ik dat ik soms niet goed kan blijven kijken als de gruwelijkheden in de wereld te levensecht worden getoond. Tegelijkertijd wil ik mezelf wel tot nadenken blijven aanzetten, maar het belangrijkste wordt voor de komende tijd toch om meer naar buiten te gaan, onder de mensen te blijven en minder tijd achter een scherm door te brengen.'

Tijdens een bezoek aan mijn dochter in New York, ben ik uiteraard even langs de The New York Public Library gegaan.'

Foto: Privécollectie Ton van Vlimmeren

De medeplichtige door John Grisham (2020)

‘Ook voor volwassenen leuk om te lezen’

Wat veel lezers misschien niet weten, is dat John Grisham ook jeugdboeken schrijft: de *Kid Lawyer-serie* waarvan dit boek inmiddels het zevende deel is. In deze reeks draait het om de dertienjarige Theodore (Theo) Boone. Theo woont samen met zijn ouders en zijn hond Judge in het plaatsje Strattenburg, Pennsylvania. Zijn ouders zijn allebei advocaat, en ondanks zijn jonge leeftijd weet Theo al dat hij een groot strafpleiter wil worden, of een groot rechter. Hij houdt van de wet en kan niet wachten tot de dag dat hij zelf in de rechtszaal mag staan. Omdat Theo veel juridische kennis heeft, vragen zijn klasgenoten hem regelmatig om advies, en ook nu wordt er een beroep op hem gedaan. Dit keer door zijn beste vriend Woody Lambert, die uit een niet al te best gezin komt, en valselijk beschuldigd wordt van medeplichtigheid aan een overval.

Alhoewel *De medeplichtige* een jeugdthriller is, is het zeker ook voor volwassenen een leuk boek om te lezen. De woordkeuze is niet al te ingewikkeld en het verhaal leest vlot. Al vanaf de eerste pagina voel je dat er iets aan gaat komen, en dat gebeurt dan ook direct al in het tweede hoofdstuk. Op geen enkel moment wordt het verhaal saai, Grisham weet de vaart er goed in te houden. Het is niet nodig om eerst de voorgaande delen te lezen. Net als in de vorige delen, wordt kort uitgelegd wie Theo is en wat hem zo bijzonder maakt. Af en toe kreeg ik daar tijdens het lezen wel een beetje de kriebels van. De gesprekken die Theo met volwassenen voert zijn van hoog niveau en niet gebruikelijk voor een doorsnee dertienjarige. Dat doet een beetje af aan zijn geloofwaardigheid, maar het neemt niet weg dat het niet moeilijk is om Theo in je hart te sluiten. Hij is een goede jongen die niet tegen onrecht kan en daartegen strijdt.

In *De medeplichtige* worden ook maatschappelijke problemen aangehaald, zoals het verschil tussen arm en rijk en de gevolgen daarvan, bijvoorbeeld het genoeg moeten nemen met een pro-Deoadvocaat die weinig zin heeft in een zaak. Alhoewel het boek vooral een aanklacht is tegen het Amerikaanse borgtochtsysteem en de Nederlandse jeugd daar waarschijnlijk geen boodschap aan heeft, kan het geen kwaad om stil te staan bij het andere probleem dat Grisham aankaart, namelijk dat in elk land kinderen zoals Woody leven wier gezinsleven ernstig te wensen overlaat. Net als de voorgaande delen, vond ik *De medeplichtige* een goed boek om te lezen. Niet het allerbeste deel uit de *Kid Lawyer-serie* maar wel een boek dat moeilijk weg te leggen is, omdat het lang gissen blijft of Theo erin slaagt om zijn beste vriend vrij te krijgen. Want ook al is Theo een slimme jongen, hij heeft niet altijd alles in de hand ...

Naam: Paula van Mourik (46)

Beroep: rijksambtenaar bij het ministerie van Veiligheid en Justitie

Bibliotheek: de Bibliotheek Haarlemmermeer, vestiging Nieuw Vennep

Bibliotheeklid: ‘Al zo’n twintig jaar, als het niet langer is. Als kind was ik al lid, daarna een aantal jaar niet en rond mijn 26ste ben ik weer lid geworden.’

Hoe vaak kom je in de bibliotheek? ‘Sinds corona ongeveer één keer per maand, daarvoor tweewekelijks. Jammer, want bibliotheekbezoek is een uitje. Ik reserveer wel vaak boeken en ik gebruik de LuisterBieb voor audioboeken.’

Wat leen je zoal? ‘Vooral thrillers en romans, maar ook wel eens een streekroman of een jeugdboek. Mijn kinderen zijn geen fanatieke lezers, maar ik neem wel vaak boeken voor ze mee.’

Neem je wel eens deel aan bibliotheekactiviteiten? ‘Nee, maar vroeger ging ik met de kinderen wel eens naar een voorstelling.’

Mening over jouw bibliotheek: ‘Het is een prettige bibliotheek om naartoe te gaan. Heel modern, en de medewerkers zijn vriendelijk en behulpzaam. Het aanbod is ook heel goed! Ik heb wel een verbeterpunt voor de bibliotheek in het algemeen. Ik lees ook digitaal, maar leen geen e-boeken bij de bieb. Ik heb het wel eens geprobeerd, maar het is heel omslachtig om de boeken op je e-reader te zetten. Ook het zoeken in de catalogus vind ik niet fijn: het is niet overzichtelijk. Misschien is het inmiddels gewijzigd, maar erg gebruiksvriendelijk was het niet.’

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2021

VOORJAAR

ALLE
CURSUSSEN
ONLINE

05/02 FUNCTIONEEL BEHEER

09/02 ROMANADVIES

10/02 ZOEKEN VAN BEELD EN GELUID

12/02 INTRODUCTIE DATA SCIENCE EN MACHINE LEARNING

25/02 COMMUNICEREN EN BEÏNVLOEDEN
IN EEN VERANDERENDE ORGANISATIE

26/02 GO MEDIACOACH: SPECIALIST INFORMATIEVAARDIGHEDEN

26/02 GO MEDIACOACH: SLIMMER ZOEKEN

01/03 BASISOPLEIDING BIBLIOTHEKEN

01/03 COLLECTIES OP ORDE

01/03 ONLINE PRESENTEREN

05/03 COMPETENTIEONTWIKELING VOOR
DE PROFESSIONELE INFORMATIESPECIALIST

05/03 GO MEDIACOACH: INFORMATIE TERUGVINDEN

08/03 SUCCESVOL PROGRAMMA'S OPZETTEN VOOR DE BIBLIOTHEEK

Bieb SYSTEMEN

Postbus 86, 7440 AB Nijverdal
Telefoon: 050 - 318 60 18
Email: info@biebsystemen.nl
Internet: www.biebsystemen.nl

Bibliotheken hebben de afgelopen jaren ingespeeld op de veranderingen in de markt. Met concepten, zoals in de retail gebruikt, zijn er nieuwe presentatietechnieken ontwikkeld om de consument, de bibliotheekbezoeker, aan zich te binden. Frontale presentatie en tafels maken het veel overzichtelijk en aantrekkelijk om te zoeken naar nieuwe boeken. Net als gebruikelijk in de retail moeten formules worden bijgesteld en aangepast. Wijzigingen moeten het voor de klanten aantrekkelijk maken om steeds weer te komen. Bieb Systemen, onderdeel van Van Keulen Interieurbouw, kan hierbij ondersteunen. Op het gebied van hout, metaal, draad en kunststof beschikken we over veel know how en een hypermodern machinepark.

Van Keulen realiseert wat vormgevers ontwerpen!